

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nina Marolt

Mentor: doc.dr. Andrej Lukšič

GIBANJE ZA GLOBALNO PRAVIČNOST

Diplomsko delo

Ljubljana, 2003

KAZALO

1. UVOD	2
2. GIBANJE ZA GLOBALNO PRAVIČNOST	4
2.1. IDEJNA OSNOVA GIBANJA ZA GLOBALNO PRAVIČNOST	6
3. KRATKA ZGODOVINA GIBANJA ZA GLOBALNO PRAVIČNOST	8
4. NOVI RADIKALIZEM IN TRADICIONALIZEM	12
4.1. PGA IN GLOBALNI DNEVI AKCIJE	16
4.2. ATTAC IN SVETOVNI SOCIALNI FORUM	20
5. PREPLETANJE TAKTIKE IN VLOGE AKTERJA	21
5.1. ČRNI BLOK	22
5.1.1. Avtonomi	23
5.1.2. Začetki črnega bloka	25
5.1.3. Črni blok in Gibanje za globalno pravičnost	26
5.2. BELI KOMBINEZONI	27
6. PROTESTNE OBLIKE GIBANJA ZA GLOBALNO PRAVIČNOST	29
6.1. KATEGORIZACIJA PROTESTNIH OBLIK	30
6.1.1. Prilagoditve obstoječih oblik protesta	31
6.1.1.1. <i>Izobraževanje in mobilizacija</i>	31
6.1.1.2. <i>Simbolična mobilizacija</i>	34
6.1.1.3. <i>Oviranje (Disruption)</i>	35
6.1.2. Inovativne oblike protesta	37
6.1.2.1. <i>Organizacijsko/mobilizacijske akcije</i>	37
6.1.2.2. <i>Izposoja uradnih šablon</i>	38
6.1.2.3. <i>Elektronski aktivizem</i>	39
7. GIBANJE ZA GLOBALNO PRAVIČNOST V SLOVENIJI	41
7.1. RAZVOJ GIBANJA ZA GLOBALNO PRAVIČNOST V SLOVENIJI	42
7.1.1. Manifestacija za solidarnost s prebežniki	42
7.1.2. Festival upora	43
7.1.3. Quatarza	44
7.1.4. Razpršeno delovanje Gibanja za globalno pravičnost v Sloveniji in NENATO!	46
7.2. POSEBNOSTI GIBANJA ZA GLOBALNO PRAVIČNOST V SLOVENIJI	48
8. ZAKLJUČEK	49
9. LITERATURA IN VIRI	53

1. UVOD

V diplomski nalogi se bom ukvarjala s pojavom Gibanja za globalno pravičnost, ki v zadnjem času uspešno ponazarja globalno aktivistično delovanje proti neoliberalni globalizaciji. Gibanje je bilo tekom oblikovanja deležno velike pozornosti množičnih medijev in javnosti. Največ pozornosti je pritegnila njegova globalna zasnova in množične demonstracije, ki so kot njegova najbolj očitna pojavna oblika začele redno spremljati sestanke mednarodnih institucij, ki simbolično ponazarjajo obstoječi tip globalizacije. K »popularnosti« Gibanja je pripomogla tudi uporniško-huliganska interpretacija, ki so jo v svojih poenostavitvah ponudili mediji.

Gibanje za globalno pravičnost zbuja vtis nenadnega pojava, ki pa je rezultat dolgoletnega aktivističnega delovanja in mednarodnega povezovanja, ki mu je uporaba novih tehnologij omogočila nadgradnjo. Proces izpopolnjevanja načinov in razsežnosti sodelovanja v mednarodnem aktivističnem gibanju sem z velikim entuziazmom spremljala skozi svoja številna potovanja in bivanja v skvotih po Evropi in drugod ter sodelovanjem pri različnih bolj ali manj lokalnih direktnih akcijah, protestnih kampih in aktivističnih srečanjih, ki so s časom pričela dosegati globalne razsežnosti in postala znana tudi širši javnosti. Spoznavanje nemške in nizozemske scene Avtonomov ob zatonu njihovega delovanja v sredini 1990-ih mi je nudilo možnost »zgodovinske« refleksije dogajanja, ki se je pričelo prikazovati v povsem drugačni luči s sodelovanjem v mednarodnih aktivističnih mrežah EYFA (*European Youth Forest Action*) in ASEED (*Action for Solidarity, Equality, Environment and Development*) ter njihovih projektih, ki uspešno povezujejo evropski kontinent v prizadevanjih za bolj humano in ekološko osveščeno življenjsko okolje. Prehod z nivoja mednarodnega aktivističnega sodelovanja na nivo Gibanja za globalno pravičnost je bil znotraj aktivističnega gibanja relativno neopazen. Mehiški »Encuentro« in PGA (*People's Global Action*) sta zaznamovala novo obliko aktivističnega povezovanja, sodelovanje na množičnih demonstracijah 18. junija 1999 v Koelnu, 30. novembra 1999 v Seattlu, 11. septembra 2000 v Melbournu, 26. septembra 2000 v Pragi ter v okviru Gibanja za globalno pravičnost v Sloveniji pa mi šele ob pogledu nazaj omogoči, da razberem oblikovanje

Gibanja gibanj – gibanja, katerega naravo zaznamuje tolikšna raznolikost in katerega datum rojstva je tako fleksibilen. Kljub temu da bi me marsikdo označil za tipično »summit-hopperko«,¹ menim, da so mi izkušnje omogočile učinkovito sooblikovanje dogajanja v okviru Gibanja ter vpogled v dogajanje znotraj Gibanja, ki ga s pomočjo teoretske razgradnje želim vsaj deloma predstaviti tudi v pričujoči nalogi.

Rdečo nit diplomske naloge bo predstavljal prikaz Gibanja za globalno pravičnost kot političnega novuma, ki se izraža predvsem v njegovi formi. Kljub ohranjanju določene kontinuitete, je delovanje Gibanja inovativno. Akterji, ki delujejo znotraj Gibanja za globalno pravičnost, s sodelovanjem na globalnem nivoju prevzemajo nove koncepte, hkrati pa ohranjajo svoje posebnosti. S prikazom pluralnosti Gibanja bom poskušala zavreči idejo enotnega pojmovanja Gibanja, ki so jo skonstruirali množični mediji in iz katere izvira mnogo napačnih interpretacij Gibanja.

Teze, ki jih bom poskušala potrditi v diplomski nalogi, so naslednje:

- Imenovanje »protiglobalistično« gibanje, ki so ga Gibanju za globalno pravičnost nadeli mediji, je neustrezno oziroma napačno.
- Široko zastavljeni cilji Gibanja za globalno pravičnost so nujni, saj omogočajo sodelovanje različnih akterjev ter nadaljnjo širitev Gibanja. Eden bolj konkretnih pokazateljev uspešnosti Gibanja je prav njegova širitev.
- Gibanje za globalno pravičnost se s širitvijo vse bolj diferencira. V okviru Gibanja lahko zasledimo razvoj dveh okvirnih tendenc: *novi radikalizem* in *tradicionalizem*.
- Črni blok in Beli kombinezoni so s popularizacijo obeh taktik prevzeli vlogo pomembnih akterjev znotraj Gibanja za globalno pravičnost.
- Različne protestne oblike, ki se uporabljajo v Gibanju za globalno pravičnost, omogočajo raznolikost akterjev in globalno širitev Gibanja.

¹ »Summit-hopper« je izraz, ki je povsem specifičen za Gibanje za globalno pravičnost. Predstavlja posameznika, ki se redno udeležuje množičnih demonstracij Gibanja po svetu. Pogosto ima negativno konotacijo, ker naj bi aktivist s sledenjem srečanjem mednarodnih institucij zanemarjal aktivistično delovanje na lokalnem nivoju.

- Gibanje za globalno pravičnost deluje tudi v Sloveniji.
- Tudi znotraj Gibanja za globalno pravičnost v Sloveniji so se pričele oblikovati tendence *novega radikalizma* in *tradicionalizma*, ki pa niso imele možnosti nadaljnjega razvoja.
- Gibanje za globalno pravičnost v Sloveniji zaznamujejo posebnosti, ki izvirajo iz majhnosti države in s tem povezane majhnosti aktivitične scene.

Diplomsko delo je zastavljeno raziskovalno, saj mi pomembno metodološko osnovo za razmišljanje o Gibanju za globalno pravičnost predstavlja pristop opazovanja z udeležbo. Pri tem bom posebno pozornost posvetila videnju Gibanja »od znotraj«, saj menim, da je prav ta vidik pogosto zapostavljen pri poskusih teoretske razgradnje Gibanja za globalno pravičnost. V diplomski nalogi bom uporabila tudi pristop analize primarnih (spletne strani vezane na delovanje Gibanja in prispevki aktivistov) in sekundarnih virov (članki v tiskanih občilih in teoretska literatura). Za enega od pomembnih kriterijev pri izbiri literature oziroma virov mi bo služil kriterij sodelovanja avtorjev v Gibanju, kar se mi zdi pomembno zaradi splošne usmerjenosti naloge.

Čeprav je pojav Gibanja za globalno pravičnost globalen, se bom v diplomski nalogi omejila predvsem na njegov zahodnocentričen vidik, ki sem ga imela priložnost bolje spoznati. Pri tem se bom izognila debatam o vplivu terorističnega napada na New York 11. septembra 2001 na delovanje Gibanja. Menim, da je »Vojna proti terorizmu« že z mednarodnim trendom sprejemanja ostrih protiterorističnih zakonov v obdobju pred 11.septembrom izdatno otežila delovanje Gibanja, teroristični napad na New York pa predstavlja le simbolno dejanje, ki zakone te vrste opravičuje. Omejila se bom tudi pri navezovanju vpliva pojava mirovništva, ki je zaznamovalo zadnje obdobje, na delovanje Gibanja za globalno pravičnost. Po mojem mnenju gre v primeru mirovništva za širše, prehodno, medijsko pogojeno, celo »modno« dogajanje, ki dolgoročno ne vpliva na delovanje Gibanja. Po drugi strani Gibanje za globalno pravičnost ne usmerja mirovniškega gibanja, saj predstavlja le enega od njegovih delov.

2. GIBANJE ZA GLOBALNO PRAVIČNOST

V zadnjih letih je področje mednarodnega aktivizma doživelo preporod v obliki tako imenovanega »protiglobalizacijskega« gibanja. Gibanje združuje različne skupine, nevladne organizacije in posameznike različnih ideoloških ozadij in prepričanj. Z uporabo direktne akcije, mednarodnih kampanj in politike protesta, koordinirano na lokalni in globalni ravni, opozarja na podrejenost človeškega faktorja delovanju globalnega trga. V zadnjih nekaj letih so bile ob srečanjih in konferencah glavnih mednarodnih in regionalnih institucij organizirane množične demonstracije,² ki predstavljajo najbolj očitno pojavno obliko Gibanja. Poleg tega so različni pripadniki gibanja vodili kampanje,³ ki so precej uspešno poskušale spreminjati globalne institucionalne programe. Bolj radikalen del Gibanja je mnenja, da so prizadevanja za reforme le površinske narave in da je v svetu treba vzpostaviti popolnoma nov sistem, v katerem bodo ljudje pomembnejši od finančnih dobičkov in v katerem bo lokalno prevladalo nad globalnim. Delegitimiziranje obstoječega sistema s poudarjanjem njegove nelegitimnosti, protislovij in prisilne narave je bistvo politične strategije bolj revolucionarnih delov gibanja.

Oznaka »protiglobalizacijsko«, ki so jo Gibanju nadelo mediji, je zaradi globalne narave gibanja sporna. Gibanje izhaja iz pojava globalizacije,¹ v veliki meri pa se za globalizacijo v spremenjeni obliki tudi zavzema.⁴ Nove tehnologije, ki so v neposredni povezavi z globalizacijo, omogočajo lažje povezovanje in koordinacijo ter s tem obstoj Gibanja. Prizadevanja proti globalizaciji se nanašajo predvsem na globalizacijo kapitala oziroma ekonomsko globalizacijo,

² Množične demonstracije redno spremljajo srečanja *Svetovne trgovinske organizacije*, *Mednarodnega denarnega sklada*, *Svetovne banke*, G8 (osem industrijsko najrazvitejših držav), *Svetovnega ekonomskega foruma*, *Evropske unije* (EU).

³ Npr. »Jubilee 2000« za odpis dolgov državam tretjega sveta, uspešna kampanja proti MAI (*Multilateral Agreement on Investment - Mednarodni dogovor o investicijah*), ki si je prizadevala za sprejetje listine pravic, ki bi veljale za poslovanje multinacionalnih korporacij, kampanja za Tobinov davek, ki bi vplival na globalne finančne investicije ...

⁴ V Gibanju za globalno pravičnost obstajajo tudi tendence po lokalizaciji, ki popolnoma zavračajo idejo globalizacije.

saj so zaradi poudarjenih interesov kapitala, ki prevladujejo v neoliberalnem sistemu, zapostavljeni interesi ljudi. V Veliki Britaniji je v širšo uporabo prešlo ime »antikapitalistično« gibanje, a menim, da bi neoliberalizemⁱⁱ predstavljal ustreznejšo osnovo za poimenovanje gibanja, saj so prav značilnosti neoliberalnega sistema glavni vir nasprotovanj celotnega gibanja, ki je sicer po svoji naravi izjemno raznoliko. Ob tem pa je še vedno problematična negativna oblika poimenovanja gibanja, ki je »izpraznjeno pozitivne vsebine« (Offe 1987: 13) in s tem »zanemarja utopični naboj ali pozitivne programe, ki jih ta gibanja promovirajo: »alternativne« oblike ekonomije, ekološko kmetijstvo, obvladljivo tehnologijo, solidarnost, vzajemno pomoč, vključujoče družbeno okolje...« (d'Elf 2001: 4). Gibanje za globalno pravičnost naj bi torej predstavljalo afirmativno obliko poimenovanja globalnega gibanja, ki si v svoji raznolikosti in razvejanosti prizadeva za bolj humano obliko globalizacije.

Množični mediji, ki so zaslužni za razširjeno uporabo neustreznega poimenovanja Gibanja kot »antiglobalizacijskega«, so tudi sicer odigrali pomembno vlogo v poskusu delegitimizacije oziroma gradnje negativne javne podobe Gibanja. Kovačič opaža, da so mediji in predstavniki institucij v primeru množičnih demonstracij uporabljali predvsem dva manipulativna pristopa delegitimizacije Gibanja. Izredno raznoliko in razvejano Gibanje so precej uspešno zreducirali na manjšino, katere večinoma sistematično uničevanje korporativne lastnine so izenačili z izgredništvom na osnovi nelegitimnega uničevanja privatne lastnine. S tem so poskušali pozornost javnosti preusmeriti od idej, ki jih Gibanje za globalno pravičnost zastopa in ki bi k razmišljanju potencialno lahko spodbudile tudi širšo javnost. Svojo enostranskost so mediji podkrepili tudi s podpiranjem delovanja reformacijsko usmerjenega dela Gibanja, ki je pripravljen sodelovati na mednarodnih konferencah in v pogovorih s predstavniki vladajoče elite, v upanju na spremembo obstoječe oblike globalizacije. S tem so posredno upravičili nasilje, ki ga je policija redno izvajala nad protestniki na ulici, ki so si drznili izraziti svoje nestrinjanje na večinoma nenasilnih demonstracijah. Ne glede na uporabljene protestne oblike so bili s strani vladajočih struktur proglašeni za nasilneže (Kovačič 2002: 126-128).

Ameriški množični mediji, ki so v času demonstracij proti *Svetovni trgovinski organizaciji* leta 1999 v Seattlu sprožili popularnost Gibanja za globalno pravičnost so utemeljili tudi način poročanja o delovanju Gibanja. Naslovi na prvih straneh časopisov, ki poudarjajo nasilnost demonstrantov in izgrede uprizorjene na mestu demonstracij ter slike, ki prikazujejo razdiralno delovanje manjšine, javnosti služijo kot opozorilo. Vladajoče strukture s pomočjo množičnih medijev opozarjajo, da priključevanje Gibanju ni zaželeno. Gibanje se kljub vsemu širi, razglašanja izrednih razmer na mestih množičnih nenasilnih demonstracij in uporabo državnega nasilja pa množični mediji še naprej posredno podpirajo s selekcionističnim načinom poročanja.

2.1. IDEJNA OSNOVA GIBANJA ZA GLOBALNO PRAVIČNOST

Gibanje za globalno pravičnost nasprotuje obstoječi obliki globalizacije, ki jo pogojuje neoliberalizem. Pri tem se osredotoča predvsem na globalizacijo kapitala oziroma ekonomsko globalizacijo, ki je glede na globalizacijo ljudi in dela precej bolj izpostavljena. Večji pomen, ki ga aktivisti pripisujejo globalizaciji kapitala, izhaja predvsem iz potrošniškega načina življenja, mednarodnega trga in institucij⁵, ki diktirajo tempo in način življenja z neprestanim prizadevanjem za večje finančne dobičke.

Z izpostavljanjem globalizacije kapitala postaja vse bolj jasna bipolarnost pojava oziroma definiranje procesa globalizacije, ki ga na eni strani lahko opredeljujemo z vidika trga, po drugi pa z vidika posameznika oziroma družbe. V osnovi naj bi proces globalizacije ustvarjal možnosti za bolj enakomerno delitev kapitala, tehnologij in znanja na svetovni ravni. V praksi do tega ne

⁵ Pri spodbujanju neoliberalne ideje na globalni ravni igrajo pomembno vlogo tržni sporazumi (NAFTA - *North American Free Trade Agreement* - *Severnoameriški sporazum o prosti trgovini*) ter mednarodne institucije (*Svetovna trgovinska organizacija*, *Mednarodni denarni sklad*, *Svetovna banka*). Spodbujajo deregulacijo in čim bolj neovirano trgovanje na svetovnem trgu ter povečano mobilnost kapitala in multinacionalnih korporacij. Kot simboli neoliberalnega sistema in dominacije zahodnega sveta nad manj razvitimi državami predstavljajo tarče Gibanja za globalno pravičnost (Ayres 2002: 191).

prihaja oziroma se razlike med področji, med razvitimi in nerazvitimi, večajo. V manj razvitih državah se revščina tako relativno kot absolutno povečuje.⁶ »Do sredine 1980-ih so bile tuje investicije v tretji svet način za blažitev revščine. Do leta 1996 je ta koncept že postal vprašljiv in postalo je očitno, da mnoge države v razvoju ščitijo donosne investicije v rudnike, jezove in naftna polja, elektrarne in pri tem namenoma ne opažajo kršenja človekovih pravic tujih korporacij nad domačim prebivalstvom« (Klein 2000: 338). »Kljub porajanju skupnega globalnega političnega procesa je svet še vedno razdeljen na vodilne in tiste, ki jim sledijo« (Brzezinski 1995: 80).

Gibanje za globalno pravičnost si z izpostavljanjem problematičnosti interesov kapitala, ki prevladujejo v današnji obliki globalizacije, prizadeva poudariti človeški aspekt, ki je v obstoječi situaciji pogosto zanemarjen. Gibanje opozarja na zapostavljeni vidik globalizacije, ki bi temeljil na človekovih potrebah. Zavzema se za spodbujanje globalizacije ljudi in zaustavitev ali vsaj radikalno spremembo globalizacije kapitala. S tem naj bi prišlo tako do prerazporeditve delovne sile kot tudi prerazporeditve kapitala, kar naj bi prispevalo k večji sorazmernosti oziroma enakopravnosti ter manjšim razlikam v svetu.

Čeprav je cilj zastavljen idealistično in precej absolutno, lahko služi kot učinkovita smernica. Široka zastavljenost cilja je pomembna za vzdrževanje enotnosti gibanja, ki je po svoji naravi zelo raznoliko in razvejano. Cilj tako lahko sicer zaznavamo kot neprepričljiv, a Gibanje pridobiva na moči in vplivu s konstantno širitvijo, prisotnostjo in fleksibilnostjo, ki jo lahko zagotavlja le globalna zasnova ter intenzivno vključujoča narava gibanja. Prilagodljivost in čim večja razširjenost Gibanja sta nujno potrebni za spopadanje z neoliberalnimi koncepti, ki se pod okriljem globalizacije izmikajo nadzoru. Po drugi strani pa je za nadaljnje uspešno delovanje gibanja in njegov razvoj nujno potrebna tudi toleranca znotraj gibanja, saj različne izkušnje in ideje v danih okvirih gibanju omogočajo večjo učinkovitost.

⁶ <http://www.arts.ubc.ca/fdatations/schaller/fsep15.htm> (15. 5. 2001).

3. KRATKA ZGODOVINA GIBANJA ZA GLOBALNO PRAVIČNOST

Na oblikovanje Gibanja za globalno pravičnost in njegovo delovanje je v veliki meri vplival upor, ki se je 1. januarja 1994 zgodil v najrevnejši mehiški pokrajini Chiapas. Tamkajšnji staroselci Zapatisti, ki so ime prevzeli po mehiškem revolucionarju Emilianu Zapati, so se uprli sporazumu NAFTA, ki naj bi odpravljal trgovinske omejitve med ZDA, Kanado in Mehiko. Zapatisti so s pomočjo novih tehnologij uspešno internacionalizirali svoj boj in s tem hkrati sprožili tudi globalni upor proti neoliberalni globalizaciji.⁷ Leta 1996 so organizirali prvo globalno srečanje »Za človeštvo in proti neoliberalizmu«, bolj znano pod poenostavljenim imenom »Encuentro«. Udeležilo se ga je 6.000 predstavnikov ljudskih gibanj s celega sveta, sindikatov, staroselcev, kmečkih kooperativ, organizacij za človekove pravice in okoljevarstvenih organizacij. S pomočjo izmenjave izkušenj so poskušali najti ideje za večjo usklajenost delovanja na globalni ravni, poiskati skupne taktike, probleme in rešitve, ki se porajajo v boju proti skupnemu sovražniku – kapitalizmu. Naslednje leto se je podobno srečanje ponovilo v Španiji. »Encuentro« je dal idejno osnovo za oblikovanje mrežnih koordinacijski struktur, ki omogočajo večjo koordiniranost in komunikacijo znotraj gibanja v obliki PGA-ja in bolj hierarhično usmerjenega ATTAC-a, kjer so očitni vplivi tradicije avtoritarne levice.⁸ Po drugi strani je »Encuentro« spodbudil idejo množičnih demonstracij proti mednarodnim institucijam, kot so *Svetovna trgovinska organizacija*, *Mednarodni denarni sklad* in *Svetovna banka* (Rusjan 2001: 5).

Prva globalna akcija se je zgodila maja 1998 ob srečanju G8 (predsednikov osmih industrijsko najrazvitejših držav) v Birminghamu v Veliki Britaniji in ob

⁷ Lokalni boj Zapatistov se nadaljuje, s svojim načinom organiziranja in delovanja služijo kot vzor mednarodni aktivistični skupnosti, pokrajina Chiapas pa je po letu 1994 postala destinacija rednih obiskov mednarodnih aktivistov, ki opravljajo vlogo mednarodnih opazovalcev in s svojo prisotnostjo načeloma prispevajo k manjši represivnosti mehiške centralne vlade oziroma vojske, ki želi zapatistični upor zatreti.

⁸ Natančnejši opis značilnosti in vloge nadsacionalnih koordinatorjev PGA-ja in ATTAC-a sledi v nadaljevanju naloge.

drugem ministrskem srečanju *Svetovne trgovinske organizacije* v Ženevi v Švici. Dogajanje je koordiniral PGA, demonstracije pa so se štiri dni vrstile po vsem svetu. V Ženevi je prvič prišlo do poskusa oviranja sestanka *Svetovne trgovinske organizacije*, ki je potekal ob petdeseti obletnici GATT-a (*General Agreement on Tariffs and Trade – Splošni sporazum o carinah in trgovini*), predhodnika *Svetovne trgovinske organizacije*. Naslednji globalni dogodek je sledil ob sestanku G8 v Koelnu, Nemčija, 18. junija 1999. »Karneval proti kapitalizmu« oziroma Globalni dan akcije (*Global Day of Action*) proti finančnim centrom, ki so ga aktivisti poimenovali J18,⁹ se je odvijal v več kot 100 mestih po svetu in s tem jasno opozoril na vse širše razsežnosti gibanja, ki se ne strinja z neoliberalno naravo globalizacije. Dan so z uničevanjem korporativne lastnine najbolj zaznamovali aktivisti v Londonu, Velika Britanija in Eugenu, Oregon, ZDA (Ibid.).¹⁰

Tako »anarhisti iz Eugena« kot tudi številni drugi predstavniki Gibanja so bili prisotni ob njegovem uradnem preboju v množične medije in s tem v javnost, ki je z velikim presenečenjem spremljala dogodke v Seattlu, Washington, ZDA, ob ministrskem vrhu *Svetovne trgovinske organizacije* 30. novembra 1999 (N30). K obveščeni in šokantnosti dogodka je pripomogla tudi lokacija, saj so ameriški mediji pri tem zelo učinkoviti (oziroma je pozornost mednarodne javnosti fokusirana na dogajanje v ZDA). Po drugi strani pa naj bi bili dogodki te vrste v zibelki liberalizma in demokracije oziroma na teritoriju glavnega pospeševalca kapitalističnih neoliberalnih tendenc in glavnega zagovornika globalizacije nedopustni. Številčnost demonstrantov je preseгла pričakovanja in več kot 70 tisoč pripadnikov različnih družbenih gibanj, organizacij ter posameznikov je delegatom *Svetovne trgovinske organizacije* več dni preprečevalo dostop do konferenčnega centra, dobesedno blokiralo konferenco prvi dan demonstracij in posredno povzročilo predčasen zaključek konference, na kateri niso uspeli

⁹ S tem je v prakso globalnih dni akcije prišlo tudi kodiranje njihovih imen (skrajšano označevanje datuma), ki v aktivističnih krogih omogoča lažje sporazumevanje. Demonstracije, ki so 18. junija 1999 po celem svetu pospremile sestanek *Svetovne banke* in *Mednarodnega denarnega sklada* v Koelnu, tako skrajšano lahko imenujemo J18.

¹⁰ S tem se je rodil tudi negativni sloves »anarhistov iz Eugena«, ki naj bi s svojim delovanjem sledili smernicam anarhoprimitivista Johna Zerzana.

doseči predvidenih dogovorov. Policija se je nemočno zatekla k nasilju, ki ga je uporabila nad nenasilnimi demonstranti, k javni debati na temo nasilja pa je prispeval tudi črni blok, ki je sistematično uničeval izložbe nekaterih korporacij. Gibanje za globalno pravičnost se je z vključitvijo množičnih medijev izdatno populariziralo, širša javnost je postala izpostavljena razpravam na temo globalizacije in vloge mednarodnih institucij, »ljudstvo iz Seattla« pa je nadaljevalo s svojimi prizadevanji za pravičnejši svet.

16. aprila 2000 (A16) se je v Washingtonu DC, ZDA, zgodil sestanek *Mednarodnega denarnega sklada* in *Svetovne banke*, ki so ga ponovno pospremili množični protesti, ki pa so bili tokrat že izdatneje zavarovani. Aktivistom blokada sestanka ni uspela, bistvena pa je bila ideja protestov, ki so jo kljub želji množičnih medijev po poročanju o nasilnih izgredih uspeli posredovati javnosti. Med aktivisti se je vse glasneje začelo postavljati vprašanje o morebitnih rasističnih tendencah Gibanja, kar so izpostavili nekateri sodelujoči (Rajah 2001: 237), za množične demonstracije kot ene najbolj značilnih pojavnostnih oblik gibanja pa je napočil trenutek za osvojitve nove celine. Ob sestanku Azijsko-pacifiškega krila *Svetovnega Ekonomskega Foruma* je v Melbournu, Victoria, Avstralija, 11. septembra 2000 (S11) prišlo do poskusa blokade sestanka. Konferenca je bila ovirana ter nasilje manj prisotno. Kljub temu je policija dobila priložnost za vožnjo čez aktiviste. Istočasno so potekale intenzivne priprave na zasedanje *Mednarodnega denarnega sklada* in *Svetovne banke*, ki je 26. septembra 2000 (S26) v Pragi, Češka, ponudilo priložnost za prvo množično predstavitev Gibanja širši javnosti na področju Evrope. Porast popularnosti ideje Gibanja za globalno pravičnost je tudi v okviru evropskega aktivističnega gibanja prinesel spremembe, tako da je Praga tudi za evropske aktiviste predstavljala ponazoritev novega stanja na evropski aktivistični sceni, ki je bilo predhodno le predvideno. Češka je že pred začetkom zasedanja pokazala, da se pripravlja na boj brez milosti. Češke oblasti so izdatno poostrele nadzor na mejah in mnogim aktivistom onemogočile vstop v državo. Z javno kampanjo so poskušale opozoriti prebivalstvo Prage in preostanek države na prihod nevarnih mednarodnih huliganov ter razpisale počitnice v šolah, kar naj bi ljudem omogočilo odhod iz mesta. S26 je s tem predstavljal prehod na področje izrazito grobega ravnanja z nasprotniki sistema,

ki bi svoje mnenje želeli izraziti na demonstracijah. Sestanek je bil kljub relativno nizkemu številu protestnikov oviran ter skrajšan. Ravnanje policije je bilo zelo nasilno in ravnanje z aretiranimi nedopustno.

Slika 1 in Slika 2: Policijske sile v Melbournu (levo) in Pragi (desno), september 2000

Vir: Marolt, Nina (2000)

Omenjenim demonstracijam so sledile še mnoge podobne množične demonstracije, ki so postale stalne spremljevalke srečanj in konferenc glavnih globalnih in regionalnih institucij. Tako se švicarsko mesto Davos zaradi srečanja *Svetovnega ekonomskega foruma* vsako leto spreminja v vse bolj neosvojljivo trdnjavo,¹¹ sestanki *Svetovne trgovinske organizacije* se selijo na čim bolj nedostopna mesta,¹² zgodile pa so se tudi demonstracije ob vrhu EU v Goeteborgu, Švedska, leta 2001,¹³ kjer je prvič prišlo do uporabe strelnega orožja ter v Quebecu, Neaplju, Nici, Trstu, Cancunu, Calgaryju, Ottawi ...

Prelomni dogodek v razvoju Gibanja za globalno pravičnost je ponovno nastopil 20. julija 2001, ko je v Genovi, Italija zasedal G8. Število udeležencev se je gibalo med 200 in 300 tisoč in nepregledna množica ljudi, ki je porušila vsa pričakovanja, je precej nekoordinirano doživela tudi prvo uradno smrtno žrtev. Sestanek se je odvil dokaj neovirano, saj je bilo območje zasedanja v popolni izolaciji, množice demonstrantov pa so bile izpostavljene neusmiljenemu

¹¹ Izjema je bilo leto 2002, ko je bilo redno srečanje *Svetovnega ekonomskega foruma* organizirano v New Yorku, ZDA.

¹² Leta 2001 je bilo ministrsko srečanje *Svetovne trgovinske organizacije* v Katarju.

¹³ Leta 2002 je bil vrh EU v Barceloni odpovedan zaradi napovedanih demonstracij. Kljub temu so bile organizirane simbolične demonstracije, v katerih je, nemirov vajena katalonska policija, aretirala več aktivistov.

posredovanju policije, ki se je v anale zapisala z napadom na speče neodvisne poročevalce v šoli Diaz (Federici in Ceffentzis 2001: 289 – 299). Mučenje in poniževanje aretiranih je preseglo podvige praške policije. Leta 2002 so vrh G8 organizirali v odmaknjenih gorovjih Alberte, Kanada.

Vzporedno z Globalnimi dnevi akcije se je razvila tudi ideja Svetovnega socialnega foruma, ki naj bi predstavljal kontra-srečanje *Svetovnega ekonomskega foruma* v Davosu, Švica. Prvi Svetovni socialni forum se je zgodil leta 2001 v Porto Alegru v Braziliji, kjer je več kot tisoč predstavnikov družbenih gibanj, nevladnih organizacij in sindikatov s celega sveta pozvalo k mobilizaciji proti neoliberalizmu v imenu družbenih gibanj. S tem se je začela izjemna rast, ki jo je na vsakoletnem srečanju v Porto Alegru zabeležil Svetovni socialni forum. Na drugem Svetovnem socialnem forumu leta 2002 je bilo na forumu prisotnih že več kot 50 tisoč ljudi z vsega sveta. Ponovno so oblikovali javni poziv družbenim gibanjem, ki je svaril pred militarizacijo in opozarjal na neuspehe neoliberalizma.¹⁴ Tretji Svetovni socialni forum z začetka letošnjega leta pa lahko opisujemo le še s presežniki. Več kot 100 tisoč udeležencev, govori Noama Chomskega, novega predsednika Brazilije Luiza Ignacia Lula da Silve, predsednika Venezuele Huga Chaveza... Svetovni socialni forum se je začel zapletati v svoji uspešnosti ter postajati vse bolj nejasen v svoji sporočilnosti in izhodiščih. Medtem ko nekateri govorijo o njegovi širitvi, drugi menijo, da je bil Svetovni socialni forum dobesedno ugrabljen.¹⁵

¹⁴ <http://www.puk.de/puk/article.php?sid=239&made=thread&order=0> (23. 3. 2003).

¹⁵ <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/free/wsf/naomiklein.htm> (30. 3. 2003).

4. NOVI RADIKALIZEM IN TRADICIONALIZEM

Ob teoretski razgradnji strukture Gibanja za globalno pravičnost naletimo na probleme, ki izhajajo iz lastnosti, ki Gibanju omogočajo uspešno širjenje in razvijanje v vlogi kritika ekonomske globalizacije. Raznolikost in razvejanost Gibanja vključujeta tudi relativno nedefiniranost posameznih akterjev oziroma različno razumevanje njihovih vlog. V nadaljevanju naloge bom poskušala izločiti pomembnejše akterje, ki s svojimi pristopi zaznamujejo naravo Gibanja. Najprej se bom osredotočila na nadnacionalne koordinatorje, ki poskušajo omogočiti čim bolj učinkovito komunikacijo in usklajenost med različnimi skupinami, nevladnimi organizacijami in posamezniki. S tem predstavljajo tudi pomembne mobilizacijske strukture, ki olajšujejo vključevanje novih simpatizerjev v Gibanje. Pri tem prihaja do izrazitih razlik med njimi v načelih delovanja, ki določajo tudi naravo skupin, nevladnih organizacij oziroma posameznikov, ki se določajo za vključevanje v mrežne strukture. Čeprav si koordinatorji prizadevajo za čim širše razpredene mreže, se med njimi pojavljajo vse večje razlike, ki izvirajo predvsem iz ideološkega ozadja. Med najbolj vplivne in za nadaljnji razvoj gibanja pomembne koordinatorje po mojem mnenju sodita PGA in ATTAC. Menim, da predstavljata nosilca dveh vrst procesov, ki bi ju po Grubačiču lahko izolirali v okviru Gibanja za globalno pravičnost¹⁶:

- *Novi radikalizem* se je pričel z uporom Zapatistov leta 1994 in pripeljal do oblikovanja PGA-ja, ki poskuša radikalizirati borbo proti ekonomski globalizaciji tudi z organizacijo Globalnih dni akcije.
- *Tradicionalizem* se pod okriljem tradicije avtoritarne levice razvija ločeno, svoj vrh pa je dosegel z oblikovanjem Svetovnega socialnega foruma in njegovih regionalnih forumov. Pri tem je očitno prilagajanje starih sil novim trendom. Čeprav Forumi predstavljajo novo obliko delovanja, so organizirani na star način. ATTAC, ki sodi med glavne organizatorje Svetovnega socialnega foruma, je pravzaprav reformirana politična stranka, ki si

¹⁶ <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/free/wsf/life-after-sf.htm> (23. 3. 2003).

prizadeva, da bi prevzela mrežno obliko. Podobno strukturo predstavlja tudi britanski *Globalize Resistance*.ⁱⁱⁱ

Novi radikalizem si prizadeva, da bi se distanciral od stare levice, da bi se odmaknil od področja konvencionalne, »main-stream« politike. Poskuša oblikovati nov politični prostor, »politiko od spodaj«, uveljavljati oblike organizacije, ki spominjajo na svet, ki bi si ga želeli ustvariti s pomočjo direktne akcije in civilne nepokorščine. Pri *tradicionalistih* je določene spremembe čutiti v retoriki, praksa pa je večinoma ostala nespremenjena: večja nagnjenost k reformam obstoječega sistema, lobiranje s pomočjo političnih strank, rekrutiranje novih članov strank ... *Tradicionalisti* so lojalni starim praksam politične akcije, v nasprotju z *novim radikalizmom*, ki si prizadeva porušiti stare paradigme.

Ti dve usmeritvi sta se razvili neodvisno ena od druge in zaradi svoje različnosti lahko pozitivno prispevata k širitvi gibanja, saj sta zanimivi za različne ciljne skupine. Problemi pa se pojavijo, če se poruši njuno medsebojno ravnovesje oziroma se namesto tendence po globaliziranju upora pojavijo poskusi njegove monopolizacije. V primeru Svetovnega socialnega foruma postaja ravnotežje med usmeritvama vse bolj ogroženo, saj se Svetovni socialni forum skozi širitev svojega delovanja izrazito birokratizira. Grožnja spreminjanja »globalizacije od spodaj« v »globalizacijo iz sredine« je vse bolj utemeljena, poleg tega pa imajo vse večji vpliv v okviru Svetovnega socialnega foruma vse bolj številne nevladne organizacije. Večja moč in vpliv nevladnih organizacij, ki med *novimi radikali* večinoma niti niso prisotne, je povezana tudi z oblikovanjem tako imenovane BINGO politike (*Big International Non-Governmental Organizations - Velike Mednarodne Nevladne Organizacije*), katere cilji so za radikalnejše predstavnike Gibanja nedvomno vprašljivi.¹⁷

Z razvojem, širitvijo in s tem povezano diferenciacijo Gibanja za globalno pravičnost se med sodelujočimi akterji kristalizirajo tudi razlike, ki bogatijo ter potencialno celo ogrožajo enovitost gibanja. Razlike pa hkrati spodbujajo

¹⁷ <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/free/wsf/lefe-after-sf.htm> (23. 3. 2003).

medsebojno komunikacijo in utrjevanje skupnih ciljev. V nadaljevanju bom predstavila glavna predstavnika procesov, ki se pojavljata znotraj Gibanja za globalno pravičnost, kar nam bo pomagalo pri razumevanju večkrat omenjenih razlik in specifik.

4.1. PGA IN GLOBALNI DNEVI AKCIJE

PGA¹⁸ je bila ustanovljena februarja 1998, ko se je 300 predstavnikov družbenih gibanj iz 71. držav z vseh kontinentov zbralo v Ženevi, Švica,¹⁹ da bi vzpostavili mednarodno koordinacijo nasprotnikov globalnega trga in njegovih mehanizmov, ki negativno vplivajo na dobrobit posameznika. S tem je prišlo do prvih poskusov koordinirane medsebojne komunikacije in sodelovanja med ljudskimi gibanji vsega sveta, brez medijev ali NGO-jev, ki bi prevzemali vlogo posrednikov.²⁰ Delovanje platforme določajo njene smernice, manifest in organizacijska načela. Platforma naj bi predstavljala način komunikacije in koordinacije med zainteresiranimi posamezniki in skupinami, ki si prizadevajo za spremembo obstoječe oblike globalizacije in oblikovanje ter uveljavitev njenih alternativ. PGA-ja ne more predstavljati nihče in PGA ne more predstavljati nobenega posameznika ali organizacije.

¹⁸ Celotno ime PGA se glasi *People's Global Action against »Free« Trade and the World Trade Organisation - Ljudska globalna akcija proti »prosti« trgovini in Svetovni trgovinski organizaciji*, v uporabi pa je predvsem poimenovanje, ki se neposredno nanaša na kratico, torej *People's Global Action - Ljudska globalna akcija*.

(<http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/en/PGAInfos/history.htm>, 30. 3. 2003)

¹⁹ <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/new/en/globalleft.htm> (23. 3. 2003).

²⁰ Ideja oblikovanja mednarodne mreže oziroma koordinacije *grass-roots* organizacij se je sicer porodila leta 1996 na »Encuentru« v pragozdovih mehiške pokrajine Chiapas. Na srečanju več kot 3000 aktivistov z vsega sveta so gostitelji Zapatisti s svojo vizijo podali smernice za nadaljnji razvoj globalnega aktivističnega organiziranja: »Medkontinentalna mreža upora bo posrednik, s pomočjo katerega lahko različne aktivistične skupine podpirajo druga drugo v boju. Medkontinentalna mreža upora ni organizacijska struktura, nima centralnega vodstva ali odločevalcev, nima centralnih ukazov ali hierarhije. Mi smo mreža, vsi, ki se upiramo.« (<http://www..nadir.org/nadir/initiativ/agp/new/en/globalleft.htm>, 23. 3. 2003)

Organizacija PGA-ja na regionalni ravni je prepuščena vsakemu kontinentu posebej, zagotovljena pa mora biti kontaktna skupina, ki komunicira z globalno mrežo. Vloga skupine, ki se javi za vlogo kontinentalne kontaktne točke je le mehanske narave - posredovanje emailov in podobno. Edino centralno odločevalsko telo (*Conveners Committee*) sestavljajo predstavniki skupin in gibanj z vsakega kontinenta. Sestava odbora naj bi predstavljala regionalno ravnovesje in ravnovesje glede na področje dela skupin in gibanj, ki so v njem zastopana. Kot mnoge druge neformalne koalicije tudi PGA deluje brez sedeža delovanja, proračuna in drugih formalnih mehanizmov.²¹ Smernice in način delovanja PGA-ja se prilagajajo in razvijajo tekom številnih usklajevalnih mednarodnih konferenc. Pri tem se poskušajo jasno zavzeti proti kapitalizmu (in ne le proti neoliberalizmu), želijo vzpostaviti jasno razlikovanje nasproti delovanju desničarskih protiglobalistov, veliko pozornosti pa posvečajo tudi enakopravnosti spolov.²²

Dosedanji napori PGA-ja so bili usmerjeni predvsem v koordinacijo decentraliziranih Globalnih dni akcije, s čimer so želeli poudariti globalno nasprotovanje ljudskih oziroma družbenih gibanj proti kapitalistični globalizaciji. Prvih Globalnih dni akcije, ki so potekali med drugim ministrskim srečanjem *Svetovne trgovinske organizacije* v Ženevi maja 1998, so se udeležili deset tisoči ljudi na več kot 60 demonstracijah in uličnih zabavah na petih kontinentih. Globalni dnevi akcije, ki so v koordinaciji PGA sledili uspešnemu začetku, so bili J18 proti sestanku G8 v Koelnu, Nemčija, N30 ob tretjem ministrskem srečanju *Svetovne trgovinske organizacije* v Seattlu, Washington, ZDA, S26 ob sestanku *Mednarodnega denarnega sklada* in *Svetovne banke* v Pragi, Češka, novembra 2001 ob četrtem vrhu *Svetovne trgovinske organizacije* v Katarju ... (Ibid.). Decentralizirana mobilizacija je spodbudila tudi naraščanje centralnih demonstracij. Že od začetkov delovanja PGA-ja v Ženevi se je direktna akcija uveljavila kot najbolj učinkovit način za onemogočanje ali oviranje delovanja sestankov in konferenc. Direktna akcija se je izkazala za edino protestno obliko,

²¹ <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/new/en/globalleft.htm> (23. 3. 2003).

²² <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/en/PGAInfos/history.htm> (30. 3. 2003).

ki lahko v zadostni meri izrazi nujnost ustavitve delovanja instrumentov kapitalistične dominacije in ne le njihove spremembe.

Pomembne dejavnosti PGA-ja so tudi organizacija, koordinacija in vodenje medkontinentalnih karavan, regionalnih konferenc in delavnic. Globalne usklajevalne konference PGA-ja so potekale v Bangaloreju, Indija leta 1999 in Cochabambi, Bolivija leta 2001. S tem so jasno izražene tendence PGA-ja, ki si v nasprotju z veliko večino ostalih organizacij ali platform, ki delujejo v globalnem nasprotovanju obstoječi obliki globalizacije, prizadeva za enakomerno zastopanost predstavnikov družbenih gibanj oziroma aktivistov z vseh kontinentov, kot tudi enakomerno razpršeno delovanje platforme po celem svetu. Pri tem si pomagajo tudi z načelom kvot, ki naj bi omogočilo enakomerno zastopanost predvsem na svetovnih konferencah in tudi sodelovanje predstavnikov družbenih gibanj iz manj razvitih držav. S tem naj bi se minimizirale povsod prisotne razlike med razvitim globalnim severom in manj razvitim jugom, gibanje pa naj bi dejansko postajalo globalno in s tem pridobilo tako na moči kot tudi priznanosti in s tem posredno na učinkovitosti.

Eden od zanimivejših poskusov vključevanja aktivistov z globalnega juga v delovanje nasprotnikov globalnega kapitalizma z globalnega severa predstavlja projekt, imenovan »Medkontinentalna karavana«, ki je prvič potekal maja in junija leta 1999. V karavano je bilo vključenih 500 predstavnikov družbenih gibanj globalnega juga, ki so na avtobusih prekrižarili Evropo in se neposredno soočali z vladami, korporacijami in finančnimi institucijami ter izražali svoje nasprotovanje njihovem utečenemu načinu delovanja. Aktivisti so svojo turnejo zaključili na demonstracijah proti G8 v Koelnu, Nemčija, ki so potekale v okviru J18. Projekt »Medkontinentalne karavane« je bil izpeljan tudi po ZDA, med pripravami na N30 v Seattlu leta 1999.

V nadaljevanju navajam osnovne smernice PGA-ja, ki so bile nazadnje spremenjene na mednarodni konferenci PGA-ja v Cochabambi in debato, ki je

privedla do spremembe. Smernice tako predstavljajo relativno aktualno stališče mreže oziroma njena konsenzualno sprejeta načela²³:

1. Jasno zavračanje kapitalizma, imperializma in fevdalizma ter vseh trgovinskih sporazumov, institucij in vlad, ki spodbujajo uničevalno globalizacijo.
2. Zavračanje vseh oblik in sistemov dominacije in diskriminacije vključno z, a ne samo, patriarhatom, rasizmom, verskim fundamentalizmom. Popolno spoštovanje vseh ljudi.
3. Sprejemanje konfrontacije, ker lobiranje ne more imeti znatnega vpliva v pristranskih in nedemokratičnih organizacijah, kjer je mednarodni kapital edini pravi oblikovalec politike.
4. Poziv k direktni akciji in civilni nepokorščini, podpora prizadevanjem družbenih gibanj, zagovarjanje oblik upora, ki maksimirajo spoštovanje življenja in pravic zatiranih kot tudi oblikovanje lokalnih alternativ globalnemu kapitalizmu.
5. Organizacijska filozofija, ki je osnovana na decentralizaciji in avtonomiji.

V principu se je nenasilje v PGA-ju vedno razumelo kot eno osnovnih vodil oziroma ideal, ki pa ga moramo relativizirati glede na konkretno politično in kulturno situacijo. Ob tem velja omeniti diskusijo, ki je pripeljala do preoblikovanja oziroma trenutne oblike zapisa četrte smernice na globalni konferenci PGA-ja v Cochabambi. V prvotnih smernicah se je namreč nahajal poziv k nenasilni direktni akciji. Glede vprašanja nasilja pa je v Gibanju za globalno pravičnost v zadnjem času prišlo do relativizacije pomena in nesoglasij glede pojma nasilja. V PGA-ju so se odločili za odstranitev besede »nenasilno« iz svojih smernic. Spremembo so utemeljili bolj kot spremembo besedne forme kot pa spremembe politične substance. Problem, ki se je na temo besede izpostavil v okviru PGA-ja, je različno pojmovanje nenasilnosti v Indiji (kjer naj bi pomenila spoštovanje življenja) in na zahodu (kjer naj bi beseda vključevala tudi spoštovanje zasebne lastnine). Severnoameriško gibanje je bilo mnenja, da vključitev besede nenasilno vodi v nesprejemanje ali celo nedovoljevanje

²³ <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/en/index.html> (30. 3. 2003).

raznolikosti taktik, uporabljenih za nasprotovanje obstoječi obliki globalizacije, prispeva pa lahko celo h kriminalizaciji dela gibanja. Latinsko-ameriške skupine so bile proti vključitvi besede nenasilno, saj naj bi bilo že »pozivanje k civilni nepokorščini« dovolj jasna formulizacija, medtem ko naj bi se z besedo »nenasilno« zavračalo velik del preteklega delovanja gibanja.²⁴

4.2. ATTAC IN SVETOVNI SOCIALNI FORUM

ATTAC²⁵ predstavlja mreža kolektivov, članov strank, posameznikov in nevladnih organizacij, med katerimi jih je mnogo prišlo iz tradicije avtoritarne levice. Ideja za oblikovanje ATTAC-a se je porodila na osnovi uvodnika urednika časopisa »Le Monde Diplomatique« Ignacia Ramoneta leta 1998.²⁶ ATTAC si prizadeva razširjati ekonomsko znanje in v to vključevati aktivizem. Trenutno je v Franciji nekaj sto *grass-roots* komitejev, ki združujejo 25 tisoč članov ATTAC-a, lani pa se je organizacija pričela širiti tudi izven Francije, k čemur so pripomogli tudi mednarodni izvodi »Le Monde Diplomatique«. ATTAC naj bi sedaj predstavljal mednarodno mrežo neodvisnih nacionalnih in lokalnih skupin v 33. državah. Vsaka skupina naj bi delovala avtonomno in sledila principu enakosti med sodelujočimi. Sodelovanje v skupini naj bi posamezniku zagotovilo možnost odločanja in s tem tudi članstvo, ki naj ne bi bilo

²⁴<http://www.nadir.org/nadir/initiativ/free/pga/hallm.htm>, (30. 3. 2003).

²⁵ Kratica ATTAC označuje *Association for the Taxation of financial Transactions for the Aid of Citizens - Zveza za obdavčitev finančnih transakcij za pomoč državljanom*. (<http://attac.org.uk/attac/html/about.vm>, 30. 3. 2003)

²⁶ V članku je Ramonet analiziral finančno krizo v Aziji in Rusiji in družbene katastrofe, ki jih je kriza prinašala ter večanje razlike med bogatimi in revnimi, ki so jih zabeležili Združeni narodi. V zaključku članka je avtor predlagal vzpostavitev davka na kapital po Tobinovi ideji, ki bi zadovoljil osnovne potrebe. S tem je Ramonet poskušal spremeniti poudarek Tobinovega predloga, ki si je prizadeval zmanjšati nestabilnosti, ki se pojavljajo na mednarodnih finančnih trgih zaradi prostega toka špekulantskega kapitala. Na osnovi velike javne podpore, ki jo je širša javnost namenila Ramonetovi ideji, so se delavski sindikati, Kmečka konfederacija Joseja Boveja, društva proti brezposelnosti in feministične skupine odločile za oblikovanje ATTAC-a. (<http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/new/en/globalleft.htm>, 23. 3. 2003)

formalizirano.²⁷ Kritiki ATTAC-a opozarjajo predvsem na razlike med regionalnimi skupinami, reformistično orientacijo in skoraj diktatorsko strukturo francoskega ATTAC-a, kar vključuje izoliranost predsedniškega položaja, nepoštene volitve in pomanjkanje demokracije znotraj organizacije.²⁸

ATTAC je odigral eno od glavnih vlog pri organizaciji zamisli Svetovnega socialnega foruma, ki so ga v Porto Alegru, Brazilija, začeli prirejati kot kontra-srečanje srečanju *Svetovnega ekonomskega foruma*, ki se sicer odvija v Davosu, Švica. Svetovni socialni forum omogoča srečanje, razpravljanje ter podajanje predlogov vsem organizacijam, ki se borijo proti neoliberalizmu. Forum ne zavzema specifičnih stališč in ne organizira akcij, a po drugi strani ni nevtralen, kar je jasno razvidno iz načel delovanja Svetovnega socialnega foruma in programov konferenc.

Na prvem Svetovnem socialnem forumu v Porto Alegru, Brazilija leta 2001, se je zbralo več kot tisoč predstavnikov stotin družbenih gibanj, nevladnih organizacij in sindikatov s celega sveta, ki so pozvali k mobilizaciji v imenu družbenih gibanj. Po številnih diskusijah in razpravah, ki so poskušale oceniti svetovne posledice neoliberalnih politik, so se odločili za poziv družbenim gibanjem k mobilizaciji proti seriji institucionalnih dogodkov v naslednjem letu.²⁹ Avgusta 2001 je bil v Mexico City sklican mednarodni sestanek družbenih gibanj, ki naj bi utrdil odločitve, dosežene v Porto Alegru. Srečanje se je osredotočilo na razprave in predloge, ki bi pomagali preseči politične, jezikovne in kulturne razlike sodelujočih ter s tem omogočili lažje delovanje Svetovnega socialnega foruma v prihodnosti.³⁰ Poleg Svetovnega socialnega foruma so se začeli ustanavljati tudi regionalni forumi, ki si prizadevajo za večjo koordiniranost medsebojnega delovanja in potencialno večjo uspešnost Svetovnega socialnega foruma.

²⁷ <http://attac.org.uk/attac/html/about.vm> (30. 3. 2003).

²⁸ <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/new/en/globalleft.htm> (23. 3. 2003).

²⁹ Osredotočili so se predvsem na letne sestanke *Mednarodnega denarnega sklada*, *Svetovne banke*, na ministrsko srečanje *Svetovne trgovinske organizacije* in vrh G8.

³⁰ <http://www.puk.de/puk/article.php?sid=239&made=thread&order=0> (23. 3. 2003).

Drugi Svetovni socialni forum se je zgodil januarja 2002 in je bil hkrati tudi prvi večji mednarodni dogodek, ki je nasprotoval neoliberalni globalizaciji po terorističnih napadih na New York 11. septembra 2001. Srečanje je bilo izredno uspešno, saj se je foruma udeležilo več kot 50 tisoč ljudi z vsega sveta in s tem jasno izrazilo željo po graditvi trdnejših struktur mednarodnega upora in solidarnosti. Cilj drugega Foruma je bil prav tako oblikovanje skupnega poziva družbenim gibanjem, ki je bil rezultat številnih delavnic in diskusij. Drugi poziv se je osredotočil predvsem na naraščajoč militarizem in nasprotovanje vojni ter ob tem ponovno poudaril neuspehe neoliberalnega kapitalizma, predvsem na primeru argentinske ekonomske in politične krize ter propada nekaterih pomembnejših ameriških korporacij, kot je na primer ENRON. Ob tem so sprejeli tudi odločitev za oblikovanje skupine oziroma »sekretariata«, ki je pomagal koordinirati priprave na srečanja družbenih gibanj in tretji Svetovni socialni forum v letu 2003. Skupina je predlagala, da se ločeno od Svetovnega socialnega foruma spodbudi tudi debata o možnostih trajnega in bolj artikuliranega sodelovanja med družbenimi gibanji. S tem se je oblikovala iniciativa, ki si prizadeva za izgradnjo »Svetovne mreže družbenih gibanj«, o kateri so razpravljali tudi na letošnjem Svetovnem socialnem forumu (Ibid.). S tem naj bi se med družbenimi gibanji poskušalo spodbuditi globljo politično debato, ki se ne bi omejevala le na periodna srečanja v okviru Svetovnega socialnega foruma. Svetovna mreža bi lahko pomagala pri vzpostavitvi horizontalnih struktur, ki bi pripomogle pri izmenjavi izkušenj in organizaciji skupnih akcij in s tem razširila vpliv gibanja na vseh kontinentih.

5. PREPLETANJE TAKTIKE IN VLOGE AKTERJA

V nadaljevanju se bom osredotočila na akterja Gibanja za globalno pravičnost, ki menita, da to v osnovi pravzaprav nista. Med črnim blokom in Belimi kombinezoni prihaja do velikih razlik in nasprotovanj tako v taktiki kot v načinu organiziranja, kljub temu pa bi lahko oba akterja uvrstili na stran *novih radikalov*.³¹ Tako črni blok kot tudi Beli kombinezoni menijo, da predstavljajo predvsem obliko taktike in ne skupine ali celo organizacije. Taktika različnim skupinam in posameznikom v obeh primerih služi za glavno stično točko. Verjetno je prav popularnost taktike, ki na množičnih demonstracijah privlači veliko pozornost, razlog za širitev Belih kombinezonov, katerih organizacijska struktura je večinoma bolj jasno zastavljena, in oblikovanje lokalnih črnih blokov, ki naj bi bili v osnovi le skupine posameznikov, ki na množičnih demonstracijah želijo uporabiti isto taktiko. Zaradi skupne osnove, ki izvira predvsem iz uporabe iste taktike, se v okviru Belih kombinezonov in črnega bloka pojavlja veliko specifičnih značilnosti posameznih skupin pod istim imenom. Tako črni bloki kot Beli kombinezoni pa so poleg specifične taktike postali pomembni akterji Gibanja za globalno pravičnost, ki služijo tudi kot vir mobilizacije.³²

³¹ Zaradi mnogih pripomb, ki so jih bili deležni Beli kombinezoni oziroma konkretnije Ya Basta! se z izjavo mnogi ne bi strinjali. Ya Basti! so bile, predvsem s strani anarhistično usmerjenih pripadnikov gibanja, očitane avtoritarne tendence, hierarhičnost organizacije, sodelovanje s policijo in sodelovanje na lokalnih volitvah, o čemer bom pisala ob opisovanju gibanja. Kljub temu je dejstvo, da so se očitki nanašali predvsem na del Belih kombinezonov, ki deluje v severnem delu Italije, skupin, ki delujejo pod okriljem Belih kombinezonov pa je tako v Italiji kot tudi drugje veliko več. Njihovi pristopi so odvisni tudi od okolja delovanja. Tako recimo britanski WOMBATS sledijo anarhističnim ideološkim postavkam, na množičnih demonstracijah pa uporabljajo taktiko Belih kombinezonov.

³² V primeru Belih kombinezonov bom v tekstu uporabljala veliko začetnico za poimenovanje taktike in akterja, ker je tudi sicer uveljavljeno predvsem pomensko povezovanje imena z določeno skupino oziroma gibanjem. V primeru črnega bloka bom veliko začetnico uporabila le za opisovanje akterja, saj se je izraz uveljavil predvsem kot poimenovanje taktike.

V nadaljevanju bom predstavila črni blok in *Bele kombinezone* kot taktiko, ki se je prepletla z oblikovanjem pomembnih akterjev Gibanja za globalno pravičnost. Pri tem bom pozornost posvetila tudi njuni zgodovini, ki je v obeh primerih zasnovana v delovanju Avtonomov v Nemčiji in Italiji.

5.1. ČRNI BLOK

Novembra 1999 se je v Seattlu pojavila skupina 100 do 300 zamaskiranih posameznikov, oblečenih v črno, ki je sistematično uničila izložbe multinacionalnih korporacij. S tem je taktika črnega bloka pridobila eno najbolj kontroverznih pozicij v okviru Gibanja za globalno pravičnost. Militantnost taktike je bila takoj deležna številnih kritik tako znotraj kot tudi zunaj gibanja, istočasno pa se je prebudilo tudi ponovno zanimanje za bolj militantne oblike protesta. Črni blok, ki se je pojavil v okviru demonstracij N30, je poleg ostalih dogodkov iz Seattla služil kot navdih mnogim radikalnim aktivistom. Spodbudil je tudi delovanje anarhističnega gibanja v ZDA in drugod po svetu. Že aprila 2000 je enega od pomembnih členov množičnih demonstracij v Washingtonu DC predstavljal številčno zelo močan Črni blok, ki je s tem postal stalni spremljevalec oziroma pomemben del Gibanja za globalno pravičnost.

Ob nenadni popularnosti črnega bloka se je v javnosti uveljavilo zmotno mnenje, da gre za nov pojav, ki ima svoje korenine morda celo v ZDA, predvsem pa se je črni blok začelo enačiti s skupino posameznikov oziroma neko relativno organizirano skupino, ki kot eden od akterjev sodeluje na množičnih demonstracijah. V nadaljevanju nameravam predstaviti zgodovino črnega bloka, ki bo pojasnila, kako se je taktika razvijala in pridobila položaj relativno razširjene oblike participacije v okviru Gibanja za globalno pravičnost, ki taktiko črnega bloka pooseblja in ji daje mesto akterja, ki sooblikuje delovanje Gibanja.

5.1.1. Avtonomi³³

Črni blok predstavlja protestno taktiko, ki izhaja iz delovanja evropskih Avtonomov,³⁴ radikalnega družbenega gibanja, ki ni bilo pogojeno z anarhizmom, čeprav so se mnoge njihove taktike in ideje uveljavile pri samooklicanih anarhistih. Avtonomi so predstavljali različna kontrakulturna gibanja in gibanja, ki so si prizadevala za družbene spremembe v Italiji, Nemčiji, na Danskem, Nizozemskem in v drugih delih Evrope v zadnjih treh desetletjih. Gibanja so radikalno nasprotovala oblasti, dominaciji in nasilju. Avtonomija v tem kontekstu ni pomenila izolacionizma oziroma želje po regionalni superiornosti, niti ne individualne avtonomije na račun večine. Avtonomi so si prizadevali za svobodo posameznika, da si izbere sebi podobne posameznike in z njimi živi po principu skupnosti ter kolektivnega zadovoljevanja želja in potreb.

Prvi tako imenovani Avtonomi so bili vpleteni v italijansko avtonomno gibanje, ki se je v oblikovalo v času »Vroče Jeseni« leta 1969, ko je prihajalo do velikih družbenih nemirov. Tekom 1970-ih let se je v Italiji razširilo gibanje za popolno družbeno spremembo, ki so ga oblikovale avtonomne skupine iz vrst tovarniških delavcev, žensk in študentov. Komunistična vlada si je neuspešno prizadevala, da bi gibanje zatrla, njenim ukazom pa je nasprotoval tudi velik del prebivalstva. Kljub hitri širitvi direktnih akcij, stavk, pouličnih bojov, zasedb univerz, masovnega zasedništva in drugih radikalnih akcij v Italiji v 1970-ih je italijansko gibanje hitro pričelo izgubljati na moči. Vzrok je bilo naraščanje napadov, aretacij in umorov radikalov s strani policije in centralne vlade pod nadzorom *Komunistične partije*. S porastom državnega nasilja je prišlo tudi do povečanja terorističnega delovanja elitnih urbanih gveril. Samoobrambni terorizem je tako služil za odvrčanje ljudi od masovnega javnega gibanja za družbene spremembe. Nekateri so se odločili za bolj militanten in tajen pristop, drugi pa so se prenehali ukvarjati s političnim aktivizmom.

³³ <http://www.noleaders.net/anok/news/blackbloc> (25. 3. 2003).

³⁴ Avtonome oziroma Avtonomno gibanje v drugih jezikih označujejo z različnimi imeni kot so *Autonomia*, *Autonomen*, *autonomists* (Ibid.).

Čeprav je italijansko Avtonomno gibanje usahnilo, je služilo za zgled pri političnem organiziranju mladih v Zahodni Nemčiji v 1980-ih. Pri tem so jim pomagale tudi izkušnje iz nizozemskega zasedniškega gibanja in mladinskega organiziranja v Švici. Usmeritev in sestavo radikalov v Zahodni Nemčije 1980-ih je delno določila vladajoča ekonomska recesija. Zaradi uspešnega sodelovanja med nemškimi delavskimi sindikati in vlado so posledice recesije občutili predvsem mladi, ki so se vse težje zaposlovali in našli stanovanja ter se s tem socialno in finančno osamosvajali.

Zaradi ekonomske recesije in selitve v predmestja je bilo v večjih nemških mestih ob koncu 1970-ih zapuščenih veliko zgradb in mladi so se vse bolj številčno odločali za njihovo zasedbo, ki jim je omogočala vsaj delno osamosvojitve. V zasedenih soseskah večjih nemških mest so se začeli razvijati radikalni socialni centri, mladi pa so živeli po načelih skupnosti. Razvijale so se tudi številne *grass-roots* iniciative za boj proti uporabi jedrske energije, patriarhatu, uveljavljenim spolnim vlogam ... Z napadi na multinacionalne korporacije, bazirane v Evropi, in finančne institucije, kot je *Svetovna banka* so si želele pokazati svojo solidarnost z zatiranimi ljudmi povsod po svetu. Po združitvi Nemčij je vse potrebnejši in pogostejši postal tudi boj proti skupinam neonacistov. Podobne iniciative so se pojavljale tudi na Nizozemskem, Danskem in v drugih državah severne Evrope. Sčasoma so postali posamezniki, ki so živeli v teh decentraliziranih družbenih skupinah, ki so si prizadevale za oblikovanje nehierarhične in nenasilne družbe, kolektivno označeni za Avtonome.

5.1.2. Začetki črnega bloka

Do neposrednih začetkov črnega bloka je prišlo v začetku 1980-ih v Berlinu, ko so se mestne oblasti odločile za nasilno izselitev zasednikov, ki je bila podkrepljena s kriminalizacijo zasedništva in nasilnim napadom na zasednike. Akcija je sprožila vse večje masovne aretacije in poulične boje, spodbudila pa je tudi nov val zasedništva po celi državi. Tako policija kot lokalna oblast sta bili deležni izrazitega neodobravanja s strani javnosti. Konec leta 1981 se je

nemška vlada odločila za legalizacijo določenih zasedenih zgradb, saj je s tem želela kontrakulturno gibanje jasneje ločiti in s tem povzročiti marginalizacijo radikalnejšega dela gibanja. Poskusi vlade so bili relativno neuspešni saj so se na osnovi konstantnega policijskega nasilja celo pacifisti odločali za militantnejše pristope.

Kot odgovor na državno nasilje so radikalni aktivisti pričeli uporabljati taktiko črnega bloka. Demonstracij so se udeleževali v črnih motorističnih čeladah in smučarskih maskah, oblečeni v uniformirana črna oblačila. Poleg tega so bolje pripravljene nosili tudi ščitnike, ščite in lastne pendreke. Črni blok je v Nemčiji beležil številne uspehe v okviru zasedniškega gibanja, številčno pa je bil zastopan tudi na proti-jedrskih in drugih množičnih demonstracijah. V okviru črnega bloka so lahko Avtonomi in drugi radikali lažje in bolj učinkovito odgovarjali na napade policije, saj je taktika zagotavljala anonimnost in solidarnost. Črni blok naj bi tako predstavljal obliko militantnosti, ki naj bi blažila dihotomijo med nenasilno civilno nepokorščino ter elitističnim, tajnim delovanjem gverile in sabotažami.

Ideja črnega bloka, militantnost Avtonomov in popularnost upora proti policijski državi in »Novemu svetovnemu redu« se je v 1980-ih hitro razširila med evropsko mladino. Za vzpostavljanje povezave med Avtonomi in Gibanjem za globalno pravičnost pa je pomemben tudi podatek, da so Avtonomi že septembra 1988 v Berlinu organizirali množične demonstracije ob sestanku *Svetovne banke* in *Mednarodnega denarnega sklada*, kar naj bi obeležilo svetovni upor proti globalnemu korporativnemu kapitalizmu in vladnemu uničenju *grass-roots* avtonomije in lokalnih skupnosti. Na demonstracijah se je zbralo več kot 75 tisoč protestnikov iz Evrope in ZDA (Katsiaficas 2001: 69).

Ideja črnega bloka ni ameriškega izvora, v ZDA pa je do pojava taktike črnega bloka prišlo že pred demonstracijami N30 v Seattlu. Med Zalivsko vojno se je v Washingtonu DC na demonstracijah že oblikoval Črni blok, ki si je za tarčo izbral poslopje *Svetovne banke*.³⁵ Istega leta se je na Kolumbov dan v San

³⁵ http://www.illegalvoices.org/ruckus/org/Inr_glarin.html (1. 4. 2003).

Franciscu oblikoval Črni blok, ki je na militanten način protestiral proti neprestanemu izvajanju genocida nad ameriškimi staroselci. Eden največjih Črnih blokov pred N30 je sodeloval na »Milijonskem pohodu« v podporo Mumie Abu Jamala v Philadelphiji aprila 1999, ko je v njem sodelovalo okrog 500 protestnikov.

5.1.3. Črni blok in Gibanje za globalno pravičnost

Položaj taktike črnega bloka je v okviru Gibanja za globalno pravičnost sporen zaradi njene militantnosti in pogostega nasilja nad lastnino. Ker demonstracije Gibanja za globalno pravičnost postajajo vse bolj množične, se je začela pojavljati tudi vse bolj pereča problematika anonimnosti. Anonimnost, ki jo črni blok zagotavlja, hkrati daje možnost za vključevanje provokatorjev in drugih »infiltratorjev«.³⁶ Poleg tega je za črni blok v prihodnosti pomembno večje vključevanje v Gibanje, saj naj bi delovali v sozvočju s preostalim Gibanjem. Izolacionistične tendence črnega bloka, ki se pogosto pojavljajo na množičnih demonstracijah, zmanjšujejo učinkovitost celotnega gibanja in potencialno celo ogrožajo nekatere posameznike v okviru Gibanja, ki se odločajo za uporabo drugačnih protestnih oblik.³⁷ V okviru Gibanja za globalno pravičnost prihaja do izrazitih razlik med protestnimi oblikami, ki jih pripadniki uporabljajo.³⁸ Kljub diskutabilnim osnovnim okvirom, je za večjo učinkovitost in prepričljivost gibanja nujna konstantna medsebojna komunikacija, toleranca in prilagajanje.

³⁶ Izraz označuje sodelavce policije ali drugih varnostnih služb, ki si prizadevajo sodelovati v okviru Gibanja za globalno pravičnost, še posebej v primeru množičnih demonstracij. S pomočjo prisostvovanja na sestankih in delavnicah ter druženja z aktivisti poskušajo pridobivati informacije o ključnih posameznikih in načrtih v okviru Gibanja.

³⁷ Na demonstracijah v Genovi sicer ni bil organiziran enoten Črni blok, pod krinko črnega bloka pa so se pojavljali tudi mnogi provokatorji. Kljub temu se je uveljavilo mnenje, da se je policija načrtno izogibala posredovanju proti predstavnikom črnega bloka in napadala le nenasilne demonstrante, ki so za nasilje policije naknadno obtožili črni blok oziroma v nekaterih primerih precej nasilno posredovali proti črnemu bloku (Anonymous 2001: 41 – 54; Kamura 2001: 59).

³⁸ Več o tem v šestem poglavju, kjer se bom osredotočila na raznolikost protestnih oblik uporabljenih v Gibanju za globalno pravičnost.

5.2. BELI KOMBINEZONI

Beli kombinezoni (*Tute Bianche*)³⁹ predstavljajo taktiko oziroma gibanje, ki izvira iz Italije.⁴⁰ Njihove akcije so bile na množičnih demonstracijah Gibanja za globalno pravičnost vedno deležne velike pozornosti, saj so zastopniki taktike oblečeni v značilne bele kombinezone in s pomočjo številnih ščitnikov različnih oblik očitno zaščiteni pred potencialnim nasiljem policije. V okviru večje demonstracije oblikujejo kompakten kontingent ter s sklenjenimi rokami uprizorijo pravi bojni marš na policijske barikade. Kljub teatralnosti prizora zagovarjajo princip simbolnosti oziroma simbolnega nasilja, ki v neposrednih spopadih s policijo včasih ne izgleda le simbolno, a po drugi strani ne dosega večjih uspehov kot taktika v prebojih policijskih blokad.

Gibanje Belih kombinezonov se je razvilo v okviru italijanskih Socialnih centrov, ki so jih oblikovali predstavniki Avtonomnega gibanja, kot rezultat svojega usihajočega in vse bolj neuspešnega delovanja konec 1970-ih. Neposredni začetki Belih kombinezonov naj bi segali v leto 1994, ko je milanski župan ob izselitvi milanskega zasedenega socialnega centra *Leoncavallo* nevede spodbudil idejo Belih kombinezonov.⁴¹ Njihovo delovanje je vezano na vstajo Zapatistov v mehiški pokrajini Chiapas leta 1994, saj jim Zapatisti služijo kot pomemben vir idej in taktik.⁴² Cenijo tudi koncepte Antonija Negrija, ki ga nekateri postavljajo na mesto neuradnega ideologa gibanja. Beli kombinezoni

³⁹ *Tute Bianche (White Overalls – Beli kombinezoni)* so se po dogodkih v Genovi preimenovali v *Disobedienti (Neposlušni)*.

⁴⁰ Sami se raje izdajajo za instrument oziroma obliko direktne akcije, ki je v preteklih letih dobila veliko posnemovalcev tudi v drugih državah (npr. WOMBLES v Veliki Britaniji – *White Overall Movement Building Libertarian Effective Struggles* oziroma *Gibanje belih kombinezonov za libertarno uspešne boje* in WOMBATS v Avstraliji – *White Overall Buffer Against Truncheon Strike* oziroma *Odbijač belih kombinezonov proti udarcem pendreka*), širša javnost pa jih zaznava bolj kot gibanje.

(http://www.geocities.com/nowar_buttheclawwar/aufheben_articles.html, 31. 3. 2003)

⁴¹ Ob izselitvi skvota je milanski župan menil, da so zasedniki le še duhovi, kar je tisoče v belo oblečenih ljudi spodbudilo k nemirom na milanskih ulicah.

(<http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/free/genova/busload.htm>, 31. 3. 2003)

⁴² http://www.geocities.com/nowar_buttheclawwar/aufheben_articles.html (31. 3. 2003).

zagovarjajo civilno nepokorščino kot način politične akcije. Z belo opravo želijo ponazarjati nevidnost – »nevidnost migrantov, delavcev brez pravic, zapornikov in drugih, ki nasprotujejo genocidu po celem svetu«. ⁴³ Glavne elemente njihove taktike naj bi torej predstavljala transparentnost ter simbolična vrednost in medijska sporočilnost akcij.

Slika 3: Beli kombinezoni v Pragi, september 2000

Vir: Marolt, Nina (2000)

Najbolj znano skupino v okviru Belih kombinezonov predstavlja *Ya basta!* (*Dovolj je!*), kar so pravzaprav kolektivi, ki si s svojim delovanjem prizadevajo za podporo zapatističnega boja v Mehiki. Delovanje gibanja *Ya basta!* je sicer omejeno predvsem na severno Italijo, opredeljujejo pa ga naslednja načela (Ibid.):

- splošno zagotovljena osnovna plača,
- globalno državljanstvo, ki naj bi zagotavljalo prosto prehajanje meja,
- prost dostop do novih tehnologij.

⁴³ <http://www.nadir.org/nadir/inititaiv/agp/new/en/globalleft.htm> (23. 3. 2003).

Med ostalimi predstavniki Gibanja za globalno pravičnost so Beli kombinezoni oziroma predvsem *Ya Basta!* deležni vse pogostejših očitkov glede vnaprejšnjega pogajanja s policijo o lokaciji in poteku akcij oziroma demonstracij, kar je kljub preteklim zavračanjem nehote potrdil tudi eden od njihovih vodij Luca Casarini v komentarju dogodkov v Genovi.⁴⁴ Beli kombinezoni naj bi tako prejeli finančno podporo s strani države in si prizadevali za pogajanja z oblastmi in predvidljivost svojih akcij. Vzdrževali naj bi tesne stike z delom bivše *Komunistične partije (Rifundazione Comunista)* ter kandidirali na lokalnih volitvah za mestne svete, čemur radikalnejši del Gibanja nasprotuje. Kritiki Belih kombinezonov pa se ne ustavljajo le pri njihovih reformističnih težnjah temveč nasprotujejo tudi hierarhičnosti notranje strukture gibanja ter želji po ustvarjanju spektakla na osnovi predhodnih dogovorov z oblastmi z željo po večji prisotnosti v medijskem prostoru. Čeprav so največji kritiki delovanja Belih kombinezonov anarhisti, jim tudi formalno organizirane skupine in politične stranke, ki zastopajo drugačna politična stališča, očitajo elitizem, neučinkovitost in pretirano simpatiziranje z oblastmi.⁴⁵

⁴⁴ http://www.geocities.com/nowar_buttheclasswar/aufheben_articles.html (31. 3. 2003).

⁴⁵ http://www.geocities.com/nowar_buttheclasswar/aufheben_articles.html (31. 3. 2003).

6. PROTESTNE OBLIKE GIBANJA ZA GLOBALNO PRAVIČNOST

V tem delu naloge se bom omejila na opisovanje različnih protestnih oblik, uporabljenih v okviru Gibanja za globalno pravičnost, ki ga po mojem mnenju v veliki meri tudi opredeljujejo. Raznolike protestne oblike omogočajo sodelovanje raznolikih akterjev in potencial za nadaljnje širjenje in učinkovitost Gibanja. Ponazarjajo tudi posebnosti in inovativne pristope Gibanja.

Za osnovo kategorizacije protestnih oblik oziroma taktik mi bo služila razpredelnica, ki jo je Smithova oblikovala za primer protestov N30 v Seattlu leta 1999 ob ministrskem vrhu *Svetovne trgovinske organizacije*. Smithova je pri tem predpostavila, da z vse večjim poudarkom na mednarodnih oziroma globalnih institucijah v mednarodnem političnem sistemu, tudi na področju mednarodnih družbenih gibanj prihaja do prilagajanja protestnih oblik oziroma razvijanja novih pristopov za nadziranje in sodelovanje v mednarodnih političnih procesih (Smith 2002: 214).

6.1. KATEGORIZACIJA PROTESTNIH OBLIK

Osnovno delitev med protestnimi oblikami je Smithova izpeljala glede na odnos do v preteklosti uveljavljenih protestnih oblik. Osnovni skupini protestnih oblik tako predstavljata *prilagoditve obstoječih oblik protesta* oziroma *inovativne*⁴⁶ *oblike protesta* (Smith 2002: 216). Menim, da lahko demonstracije v Seattlu vzamemo za vzorčen primer, ki se glede protestnih oblik bistveno ne razlikuje od drugih množičnih demonstracij, ki se pojavljajo v okviru Gibanja za globalno pravičnost. Pri tem izpostavljam pomen množičnih demonstracij v okviru uporabljenih strategij Gibanja, saj so pomembne tudi za medsebojno

⁴⁶ Inovativnost naj bi v tem primeru pomenila, da so bile te protestne oblike v okviru družbenih gibanj uvedene v zadnjem času, čeprav so bile nekatere od njih vsaj v neki meri uveljavljene že v preteklih desetletjih. Večina teh pristopov je bila v uporabi že pred N30 v okviru protestov proti globalnim institucijam.

usklajevanje v izvajanju kampanj in izmenjavo informacij za uspešnejše delovanje na lokalni ravni. Raznolikost akterjev v okviru demonstracij pripomore k opisu celotnega Gibanja, ki ga zaznamuje prav široka paleta uporabljenih protestnih oblik, ki se v siceršnjem delovanju Gibanja pojavljajo v manjši koncentraciji oziroma le določeni skupini oziroma okolju primerno. Množične demonstracije niso edina ali glavna oblika delovanja Gibanja, a mislim, da predstavljajo primerno osnovo za opisovanje lastnosti gibanja, ki jih lahko razberemo iz uporabljenih taktik.

Tabela 1: Kategorizacija protestnih oblik Gibanja za globalno pravičnost

Prilagoditve obstoječih oblik protesta	Inovativne oblike protesta
<p>1) <i>Izobraževanje in mobilizacija</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ teach-ini in govorniški forumi ▪ afinitetne skupine ▪ javne demonstracije ▪ <i>MAI proste cone</i> ▪ delavnice nenasilne direktne akcije, prve pomoči in pravne pomoči ▪ koordinirani globalni protesti N30 <p>2) <i>Simbolična mobilizacija</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ tiskovni center in konference za medije ▪ »globalno pričanje« (<i>global witnessing</i>) in medkontinentalna karavana ▪ gverilsko gledališče <p>3) <i>Oviranje (Disruption)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ blokiranje mednarodnega konferenčnega centra ▪ civilna nepokorščina oziroma direktna akcija ▪ poškodovanje korporativne lastnine 	<p>1) <i>Organizacijsko / mobilizacijske akcije</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ mednarodne organizacije ▪ tiskanje <i>grass – roots</i> oziroma nevladnih časopisov <p>2) <i>Izposoja uradnih šablon</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>globalna ljudska skupščina</i> ▪ sodelovanje v okviru vladnih delegacij na multilateralnem forumu ▪ <i>ljudski tribunal proti korporativnemu kriminalu</i> <p>3) <i>Elektronski aktivizem</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ izmenjava informacij ▪ <i>IMC (Indymedia Center)</i> ▪ hitre reakcije v okviru aktivističnih mrež ▪ virtualni <i>sit-in</i> ▪ zrcalne spletne strani (<i>mirror websites</i>) ▪ email in fax blokade

Vir: Smith (2002: 216).

6.1.1. Prilagoditve obstoječih oblik protesta

Bistvenega pomena pri prilagajanju protestnih oblik je predvsem sprememba cilja, saj se protestne oblike glede na preteklost ne osredotočajo več na nacionalno državo, temveč na mednarodno politično areno. Sicer je aktivistično gibanje enake ali vsaj zelo podobne protestne oblike uporabljalo že prej.

6.1.1.1. Izobraževanje in mobilizacija

Izobraževanje in mobilizacija naj bi predstavljali informiranje javnosti o ekonomski globalizaciji in njenih vplivih na lokalne politike in demokratične institucije, globalnih političnih procesih ter delovanju mednarodnih institucij, kot so *Svetovna trgovinska organizacija*, *Mednarodni denarni sklad* in *Svetovna banka*.

- *Teach-ini* in govorniški forumi: Med pripravami na demonstracije v Seattlu so bili *teach-ini* organizirani po ZDA, Kanadi in tudi drugod. Predstavljajo pomembno, poceni in precej nenevarno priložnost za mobilizacijo. Omogočijo tudi razpravljanje o sicer relativno nezdružljivih političnih idejah in pristopih različnih pripadnikov širšega gibanja.
- Afinitetne skupine: Koordinacija aktivistov s pomočjo afinitetnih skupin omogoča večjo preglednost in organiziranost v okviru množičnih demonstracij. Afinitetne skupine predstavljajo majhne skupine ljudi, ki naj bi v okviru večje demonstracije izvedle svoje lastne, manjše akcije. Posamezniki v skupini se med seboj poznajo oziroma delujejo po istih načelih, majhnost skupine pa jim omogoča večjo varnost. S svojim delovanjem naj ne bi ogrožali drugih posameznikov oziroma skupin, ob specifičnih akcijah pa naj bi se poskušali jasno ograditi od preostale množice. Koncept afinitetnih skupin omogoča učinkovito koordinacijo aktivistov s hkratnim ohranjanjem prednosti lokalne participacije, kot so fleksibilnost in zaščita pred policijskim nasiljem. Majhnost in razpršenost

skupin omogoča večjo razgibanost in nepredvidljivost dogajanja, ki ga policija teže kontrolira (Tracy 2002: 70).⁴⁷

- Javne demonstracije: Javne demonstracije se pri izvajanju naloge izobraževanja javnosti in mobilizacije novih simpatizerjev zanašajo na medije. Množične demonstracije naj bi sicer omogočile relativno poceni način za izobraževanje o spornih tematikah in vključevanje novih pripadnikov gibanja, skrbele za širšo dostopnost informacij o ciljih gibanja, humanizirale interpretacijo ciljev konkretne demonstracije oziroma gibanja ter pomagale pri graditvi identitete aktivistov s poudarjanjem konfliktnega odnosa.
- *MAI proste cone (MAI-Free Zones)*⁴⁸: Smithova med pristopi izobraževanja in mobilizacije omenja tudi strategijo, ki se je v Seattlu uveljavila na podlagi kampanje, ki se je začela leta 1998. Kampanja je uspešno preprečila uveljavitev dogovora MAI, ki bi sicer liberaliziral pravila mednarodnih vlaganj in omejil kontrolo lokalnih vlad nad ekonomskimi odločitvami. Seattleski aktivisti so zagovarjali mnenje, da naj bi vlade med vrhom *Svetovne trgovinske organizacije* ponovno poskušale obuditi idejo MAI-a. V to so prepričali tudi lokalne zakonodajalce in javnost, tako da je mestni svet Seattla po principu jedrskih prostih con (*nuclear-free-zones*) iz 1980-ih razglasil mesto srečanja *Svetovne trgovinske organizacije* za MAI prosto cono. S tem je izdatno otežil pogajanja, saj je onemogočil vpeljavo MAI elementov, ki so bili prisotni na dnevnem redu, v okvir delovanja *Svetovne trgovinske organizacije* (vsaj v okviru Seattleskih pogajanj).⁴⁹

⁴⁷ Na množičnih demonstracijah se afinitetne skupine združujejo v grozde (*cluster*), ki se ponavadi združujejo glede na obliko protesta, ki jo želijo izvajati ali po prostorskem načelu oziroma glede na področje, na katerem se želijo med demonstracijo nahajati oziroma ga zasedati.

⁴⁸ Kratica MAI označuje *Multilateral Agreement on Investment* oziroma *Multilateralni sporazum o investicijah*.

⁴⁹ Ta protestna oblika je precej specifična za N30, lahko pa jo razumemo tudi kot aktualiziranje določene kampanje, ki na množičnih demonstracijah lahko pritegne večjo pozornost kot sicer. Tako je recimo kampanja »Jubilee 2000«, ki si prizadeva za odpis dolga tretjih držav,

- Delavnice nenasilne direktne akcije, prve pomoči in pravne pomoči: Tako DAN⁵⁰ kot Ruckus Society^{iv} sta si v Seattlu v okviru večdnevni delavnic prizadevala za izobraževanje aktivistov na področju nenasilne direktne akcije, priprave na policijsko nasilje, prve in pravne pomoči. Izobraževanje na področju nenasilne direktne akcije in reagiranja na nasilno delovanje policije je bilo glede na druge množične demonstracije v okviru Gibanja izredno uspešno prav v Seattlu, saj je pripravljala delavnico opravila velika večina prisotnih aktivistov. S tem je bila omogočena tudi taktika zaporniške solidarnosti (*jail solidarity*),^v ki je potrdila dobro organiziranost in enotno delovanje aktivistov kljub velikemu številu sodelujočih. Za nudenje prve pomoči in za skupino pravnih nadzornikov (*legal observers*) se je javilo manjše število posameznikov, ki so se po nekaj dneh intenzivne priprave usposobili za delo na terenu. Koncept delavnic oziroma priprave na opravljanje določenih vlog na masovnih protestih je v veliki meri standardiziran. Delavnice nenasilne direktne akcije in priprave na policijsko nasilje pripomorejo k večji informiranosti in s tem varnosti posameznika na demonstraciji.

- Koordinirani globalni protesti N30: Harmonizacija globalnih protestov oziroma organizacija Globalnih dni akcije nazorno kaže prilagoditev protestnih oblik novemu mednarodnemu značaju tako politike kot tudi demonstracij. Pristop je prvi začel uporabljati PGA, uveljavil pa se je kot zelo učinkovit mehanizem za osveščanje javnosti, saj globalna narava protestov kaže na problematiko, ki je prisotna povsod, ljudem pa omogoča lažjo identifikacijo s konkretnimi problemi, ki jih ekonomska globalizacija prinaša v njihovo lokalno okolje.

oblikovala svoj program v okviru S26 v Pragi in s tem pritegnila veliko pozornosti (Lindorff 2001: 258).

⁵⁰ DAN (*Direct Action Network*) je skupina, ki je neposredno organizirala demonstracije v Seattlu oziroma zagotovila potrebno infrastrukturo za številne aktiviste. Za organizacijo vsake množične demonstracije je odgovorna mednarodna skupina aktivistov, ki že nekaj mesecev pred dogodkom začne s pripravami in obveščanjem na samem kraju dogodka. Skupina je ponavadi le prehodne narave, vezana le na določeno demonstracijo.

6.1.1.2. Simbolična mobilizacija

- Tiskovni center⁵¹ in konference za medije: S pomočjo oblikovanja tiskovnih centrov in organiziranja tiskovnih konferenc v okviru množičnih demonstracij je Gibanje množičnim medijem olajšalo dostop do informacij tako o ciljih demonstracij in Gibanja kot tudi o aktualnem dogajanju, ki naj bi bile hkrati tudi točnejše. S tem se je obveščenost množičnih medijev izboljšala, v primeru obveščenosti širše javnosti pa vsaj potencialno obstaja večja verjetnost za posredovanje točnejših oziroma popolnejših informacij množičnih medijev. Bolj provokativne skupine so v Seattlu za boljšo obveščenost javnosti skušale poskrbeti tudi z inovativnimi dodatki v najbolj branih časopisih. Oblikovanje tiskovnih centrov omogoča tudi učinkovitejše in bolj kvalitetno delovanje neodvisnih medijev.
- »Globalno pričanje« (*Global Witnessing*) in medkontinentalna karavana: »Globalno pričanje« predstavlja koncept osebnega pričevanja (predvsem iz revnejšega globalnega juga) o učinkih ekonomske globalizacije na lokalne skupnosti po svetu, o zmagah v boju proti multinacionalnim korporacijam na lokalnem nivoju, o delovanju mednarodnih institucij, ki kljub mnogim obljubam ne pomagajo revnim in pomoči potrebnim. Koncept »globalnega pričanja« se na množičnih demonstracijah redno uporablja v okviru *teach-inov* s spremljajočimi video filmi. Medkontinentalna karavana, organizirana pod okriljem PGA-ja, pa je predstavljala bolj organizirano obliko izvajanja koncepta, ki se je izkazala za uspešno tako v primeru J18 kot tudi N30.
- Gverilsko gledališče: Poleg večdnevni delavnic izdelovanja velikih lutk, ki so potekale pod okriljem DAN-a, je bilo v Seattlu prisotno tudi spuščanje transparentov z višjih konstrukcij in zgradb (*banner dropping*), ameriško-kanadska skupina *Art and Revolution (Umetnost in revolucija)*, ki je na ulicah izvajala »lutko-gando« na temo problematike *Svetovne trgovinske organizacije*, aktivisti Greenpeacea, ki so vladne delegate zasipali s kondomi

⁵¹ Ustanovitev tiskovnega centra v Seattlu je hkrati pomenila tudi rojstvo globalne mreže neodvisnih poročevalcev *Indymedia*, ki jo natančneje opisujem v razdelku »Elektronski aktivizem«.

s sloganom, ki je spodbujal k varni trgovini («*Practise safe trade!*«), Jose Bove pa je razdeljeval Roquefort, ki je bil pod embargom. Taktika gverilskega gledališča spodbuja jasno sporočilnost na zabaven in ljudem sprejemljiv način. Za uporabo taktike se odloča vse večji krog aktivistov tako na množičnih demonstracijah kot tudi v lokalnem okolju.

Slika 4 in Slika 5: »Lutko-ganda« v Seattlu, novembra 1999 (levo) in Melbournu, septembra 2000 (desno)

Vir: Marolt, Nina (1999, 2000).

6.1.1.3. Oviranje (*Disruption*)

Oviranje in konfrontacija sta v primeru množičnih demonstracij Gibanja za globalno pravičnost pomembni taktiki. V medijih sta deležni velike pozornosti in mnogo protestnikov je v Seattle prišlo z namenom, da mesto oziroma sestanek *Svetovne trgovinske organizacije* blokirajo. Gibanje za globalno pravičnost si z množičnimi demonstracijami, ki jih organizirajo vzporedno s srečanji mednarodnih institucij, prizadevajo srečanje ovirati ali celo povsem preprečiti. Ker se dogovarjanje mednarodnih institucij odvija tudi izven srečanj in sestankov, imajo te množične akcije predvsem simbolno naravo, s katero Gibanje želi pokazati svoje nestrinjanje z načinom delovanja institucij.

- Blokiranje mednarodnega konferenčnega centra: Kljub zastarelosti pristopa blokade, je le-ta še vedno učinkovit. »*Lock-down*« oziroma priklop in uporaba »*tripoda*« oziroma trinožnika sta glavna pristopa, ki ju uporabljajo za blokiranje.⁵²

⁵² »*Lock-down*« oziroma priklop vključuje uporabo verig, kolesarskih ključavnic ter cevi, ki služijo za povezovanje rok ali nog aktivistov. Premikanje ali nestrokovni poskusi razčlenjevanja

Slika 6 in Slika 7: »Tripod« oziroma trinog (levo) in »lock-down« oziroma priklop (desno) kot blokadi križišč v bližini konferenčnega centra v Seattlu, november 1999

Vir: Marolt, Nina (1999)

- Civilna nepokorščina oziroma direktna akcija: Civilna nepokorščina⁵³ predstavlja vrsto taktike, pri kateri sodelujoči pričakujejo in pogosto načrtujejo aretacijo v podporo ideji, ki jo zastopajo. Ob tem je značilna uporaba nenasilnih taktik in zavračanje fizičnega upora celo ko so izpostavljeni nasilnejšim prijemom policije. Direktna akcija pa je taktika, pri kateri poskušajo aktivisti izvesti ovirajočo (*disruptive*) akcijo brez aretacij (Tracy 2002: 68).⁵⁴ Tako civilna nepokorščina kot direktna akcija sta osnovni protestni obliki, ki ju uporabljajo v primeru množičnih demonstracij in delovanja na lokalnem nivoju.

blokade so za aktiviste zelo nevarni, blokada sama pa je zato zelo stabilna. »Tripod« oziroma trinožnik sestavljajo trije dolgi drogovi, ki so med seboj na enem mestu povezani in oblikovani v trinožnik. V skupini, ki je zadolžena za trinožnik, so trije aktivisti, ki ga postavljajo ter eden, ki visi v kosu rjuhe ali drugega materiala pritrjenega na vrhu in s tem onemogoča nenevarno prestavljanje ali podiranje trinožnika.

⁵³ Nekateri avtorji civilno nepokorščino opredeljujejo kot pasivno vrsto direktne akcije (Jordan 2002: 60).

⁵⁴ Direktno akcijo lahko z bolj natančno definicijo opredelimo kot metodo in teorijo preprečevanja družbeno sporne prakse s takoj razpoložljivimi sredstvi kot so stavke, bojkoti, *sit* – *ini*, sabotaze ...V primeru direktne akcije naj bi šlo za dejanje oviranja ali poskus neposrednega reševanja problema.

(<http://www.wikipedia.org/wiki/Direct-action>, 31. 3. 2003)

- Poškodovanje korporativne lastnine: Pristop uporabljajo predvsem v taktiki črnega bloka. Del Gibanja uničevanju zasebne lastnine nasprotuje, saj jo enači z nasiljem. Vprašanje nasilja je tudi ena od najbolj perečih tem znotraj Gibanja. Javna debata je privedla do jasnejšega opredeljevanja posameznikov, skupin in mrežnih koordinatorjev. Na primeru PGA-ja sem prikazala, kako je debata o nasilju znotraj široko razpredene mreže pripadnikov Gibanja privedla do soočenja različnih razumevanj pojma nasilja. Kljub raznolikosti, ki nujno izvira iz globalne narave Gibanja, je bilo tudi v primeru pojma nasilja možno najti skupni imenovalec in postaviti okvire, ki so sprejemljivi za vse sodelujoče.

6.1.2. Inovativne oblike protesta

Kljub temu da so mnoge taktike, ki so bile uporabljene v Seattlu, prilagoditve njihovih starih oblik, so bile nekatere taktike inovativne v svojem prilagajanju multilateralni politični areni in zaradi vključevanja mednarodnih organizacij, ki sicer niso nov pojav, dejstvo pa je, da so se v zadnjih nekaj desetletjih številčno namnožile. Oblikam protesta inovativnost pogosto zagotavljajo nove tehnologije, ki so s svojo široko dostopnostjo omogočile razvoj Gibanja za globalno pravičnost in njegovih posebnosti.

6.1.2.1. Organizacijsko/mobilizacijske akcije

- Mednarodne organizacije: Mednarodne organizacije v aktivističnih krogih se med seboj razlikujejo po stopnji formalizacije in hierarhičnosti strukture. Med mrežnimi koordinatorji, ki se vse bolj pojavljajo v mednarodnem aktivističnem prostoru, sta tudi PGA in ATTAC, ki si kljub medsebojnim razlikam vsaj načeloma prizadevata za podobno obliko delovanja. Med bolj formaliziranimi organizacijami, ki sodelujejo v Gibanju sta *Greenpeace* in

Friends of the Earth, med bolj *grass-roots* usmerjenimi skupinami pa lahko omenim *Reclaim the Streets*.⁵⁵

- Tiskanje *grass-roots* oziroma nevladnega časopisa: Obe vrsti časopisov podpirata ideje Gibanja oziroma demonstracij. Nevladni časopisi si s svojimi izdajami prizadevajo tudi za vpliv na dogajanje na srečanju mednarodnih institucij, medtem ko *grass-roots* časopisi želijo obveščati predvsem demonstrante in širšo javnost.

6.1.2.2. Izposoja uradnih šablon

- *Globalna ljudska skupščina (Global People's Assembly)*: Zborovanje je bilo v Seattlu organizirano vzporedno z uradnim sestankom *Svetovne trgovinske organizacije*. Dnevni red je vključeval okoljsko in zdravstveno tematiko, človekove in delavske pravice, žensko vprašanje in problematike, vezane na kmetijstvo. Gibanje si na ta način želi objektivizirati globalne tematike in jih predstaviti tudi s strani posameznika oziroma družbe.
- Sodelovanje v okviru vladnih delegacij na multilateralnem forumu: Nekatero vlade se ob sestavljanju delegacij za sestanke mednarodnih institucij odločajo za vključitev strokovnjakov, ki simpatizirajo z Gibanjem za globalno pravičnost ali so v njem celo aktivno vključeni. Predvsem na področju človekovih pravic, okoljsvene problematike in ženskega vprašanja je med najbolj cenjenimi strokovnjaki veliko aktivistov družbenih gibanj. Sicer pristop težko opredelimo kot taktiko Gibanja, saj Gibanje samo nima besede pri odločanju o sestavi delegacije, a določeni strokovnjaki so se odločili za vlogo predstavnikov Gibanja v okviru sestankov mednarodnih institucij.

⁵⁵ *Reclaim the Streets (Ulice ljudem)* predstavljajo mrežno strukturo, ki se v veliki meri zanaša na komunikacijo preko elektronskih medijev in delovanje na osnovi afinitetnih skupin. S pristopom vzpostavljanja začasnih avtonomnih con in svojim načinom delovanja so močno vplivali tudi na razvoj *Gibanja za globalno pravičnost*. S prvotnega cilja, ki se je prvenstveno omejeval na nasprotovanje avtomobilski kulturi, so se razvile množične ulične zabave, ki so poleg zaustavljanja prometa poudarjale tudi nasprotovanje obstoječi obliki globalizacije.

(<http://www.protglob.hss.uts.edu.au/archive/issue/lib14rts.htm>, 25. 3. 2003)

Zaradi njihove konstantnosti jih imamo lahko za nekakšen podaljšek delovanja Gibanja.

- *Ljudski tribunal proti korporativnemu kriminalu (People's Tribunal Versus Corporal Crime)*: Oblikovanje tribunala je služilo ponazoritvi dramatičnega sojenja korporativnim pristopom, ki so uporabljeni po vsem svetu. Priče so vključevale posameznike, katerih usode so bile neposredno zaznamovane z nehumanim delovanjem multinacionalnih korporacij. Aktivisti - pravniki so usmerjali dogajanje s poučevanjem publike in porote o mednarodnem pravu in poteku postopkov na tribunalu. Na koncu je tribunal izdal »obtožbo« za kriminalna dejanja proti človeštvu proti vladam držav, v katerih pravne sisteme so bile ustanovljene posamezne korporacije.⁵⁶ Oblikovanje ljudskega tribunala je bilo sicer specifično za Seattleske demonstracije N30, a protestne oblike podobnega tipa uporabljajo tudi drugod.

6.1.2.3. Elektronski aktivizem

Verjetno najbolj pomembne inovacije na področju aktivističnih protestnih oblik izhajajo iz tehnoloških inovacij, ki so hkrati pospešile tudi ekonomsko globalizacijo, ki ji aktivisti nasprotujejo. Tehnološke inovacije so se istočasno začele pojavljati tako na področju nacionalnega aktivizma kot tudi na mednarodni ravni. Poleg uporabe interneta in hitrejšega ter cenejšega potovanja, ki ga omogočajo nove tehnologije, je na množičnih demonstracijah v ospredju tudi spremljanje policijske radio komunikacije, ki lahko ogrozi legitimnost policije. Sicer je elektronska civilna nepokorščina oziroma *haktivizem* ena od taktik, ki lahko učinkovito ovira delovanje mednarodnih institucij, mednarodnih korporacij in visoke politike ter potek srečanj na vrhu in drugih mednarodnih konferenc.

⁵⁶ Sicer je bil pristop ljudskih tribunalov uporabljen tudi med protesti proti Vietnamski vojni in na konferencah ZN. Taktična inovacija novejših ljudskih tribunalov je uporaba mednarodnega prava človekovih pravic in mednarodnih pravnih postopkov.

- Izmenjava informacij: Internet je s svojo globalno prisotnostjo in hitrim razmahom omogočil povezovanje različnih posameznikov, skupin in celo mrež, ki so se oblikovale že pred njegovim razvojem in delovale v lokalno zamejenih regijah sveta. Internetna oblika sporazumevanja, povezovanja in delovanja Gibanju za globalno pravičnost omogoča obliko organizacije, ki je izrazito nehierarhična in mrežno razvejana, kar je pomembno tudi za vzdrževanje raznolikosti Gibanja.⁵⁷ Tudi za razvoj uporabe interneta v aktivistične namene so ključnega pomena Zapatisti, ki so v praksi pokazali uporabnost interneta za ukvarjanje z lokalnimi in globalnimi problematikami.

- IMC (*Indymedia Center – Center neodvisnih medijev*): IMC predstavlja različne neodvisne in alternativne medijske organizacije in aktiviste. Deluje od leta 1999, ko so ga med N30 ustanovili, da bi zadovoljil potrebe po *grass-roots* poročanju o protestih proti *Svetovni trgovinski organizaciji* v Seattlu. Center je novinarje množičnih medijev oskrboval z informacijami in na svoji internetni strani zagotavljal takojšnje vesti, fotografije, audio in video posnetke.⁵⁸ S pomočjo zbranega materiala je IMC Seattle izdelal pet dokumentarnih filmov, ki so jih preko satelitov predvajali širši javnosti po celi državi. Med protesti v Seattlu je center izdajal tudi svoj časopis »The Blind Spot«, ki so ga objavljali tudi na internetni strani, 24 ur na dan pa je oddajal tudi njihov internetni radio.⁵⁹ Na osnovi pozitivnih izkušenj, ki jih je princip osnovanja neodvisnih medijev doživel na protestih v Seattlu, so bili, na osnovi decentraliziranega in avtonomnega mrežnega pristopa, v naslednjem letu osnovani neodvisni medijski centri v Veliki Britaniji, Mehiki, Kanadi, Belgiji, Italiji, Franciji in na Češkem.⁶⁰ Od takrat so neodvisni mediji doživeli širitev na vse kontinente, njihovo delovanje pa se vse bolj izpopolnjuje. *Indymedia* trenutno poskuša vzpostaviti globalen odločevalski proces s

⁵⁷ <http://www.iol.ie/~mazzoldi/toolsforchange/archive/list/0900.txt> (27. 2. 2001).

⁵⁸ Na internetni strani so v času demonstracij v Seattlu zabeležili skoraj dva milijona zadetkov.

⁵⁹ Na tem mestu lahko zaznamo prepletanje različnih omenjenih pristopov, kot so ustanavljanje tiskovnega centra, izdajanje *grass-roots* časopisa, uporaba interneta ...

⁶⁰ <http://www.indymedia.org/about.php3> (25. 3. 2003).

pomočjo katerega bi bilo vsakemu IMC-ju omogočeno sprejemati odločitve, ki bi lahko vplivale na delovanje celotne mreže.⁶¹

- Hitre reakcije v okviru aktivističnih mrež: Nove tehnologije z internetom na čelu so omogočile učinkovito povezovanje aktivistov na globalnem nivoju. Pri tem je dodatno pripomoglo tudi združevanje aktivistov v mednarodne aktivistične mreže. Večja obveščenost tako pripomore tudi k večji in hitrejši odzivnosti zainteresiranih posameznikov in skupin.
- Virtualni *sit-in*: Nasprotniki ekonomske globalizacije in delovanja *Svetovne trgovinske organizacije* ter ostalih mednarodnih institucij so z obiskovanjem internetne strani *Svetovne trgovinske organizacije* stran blokirali in s tem onemogočili dostop drugim, ki bi hoteli zvedeti več o organizaciji. Tako kot druge oblike *haktivizma* je tudi ta pristop med aktivisti cenjen, ker za njegovo izvajanje ni potrebna fizična prisotnost na kraju dogajanja. Uporaba pristopov tega tipa je vse bolj razširjena tudi zaradi umikanja sestankov mednarodnih institucij na težje dostopna mesta.
- Zrcalne spletne strani (*Mirror websites*): Med demonstracijami v Seattlu je bila na internetu oblikovana vsaj ena stran *Svetovne trgovinske organizacije*, ki je izpostavljala negativne posledice njenega delovanja. Od uradne strani *Svetovne trgovinske organizacije* se je le rahlo razlikovala. Internetni uporabnik, ki si je želel obiskovati uradno stran *Svetovne trgovinske organizacije*, je bil avtomatično nehote izpostavljen njenim kritikam še preden je ugotovil, da gre za potegavščino.
- email in fax blokada: Množično pošiljanje dolgih faksov ali emailov na določen naslov onemogoči nadaljnje poslovanje določene organizacije oziroma korporacije.

⁶¹ <http://docs.indymedia.org/view/Global/FrequentlyAskedQuestionEn> (25. 3. 2003).

7. GIBANJE ZA GLOBALNO PRAVIČNOST V SLOVENIJI

Gibanje za globalno pravičnost je ob koncu 1990-ih prebudilo tudi slovenske politične aktiviste, ki so bili po razgibanih 1980-ih, od osamosvojitve Slovenije naprej, precej nedejavni oziroma neopazni. Leta 1999 so se nekaterim »veteranom« iz 1980-ih pridružile nove sile z željo po kritični refleksiji in radikalnejših oblikah politične participacije in rodila se je ideja UZI (*Urad za intervencije*). UZI je predstavljal slovenski odgovor na mednarodne mrežne strukture nehierarhičnega tipa, ki je želel pripomoči k učinkovitejšem povezovanju skupin, nevladnih organizacij in posameznikov v nasprotovanju nehumanim posledicam globalizacije.

7.1. RAZVOJ GIBANJA ZA GLOBALNO PRAVIČNOST V SLOVENIJI

Tako kot v mnogih drugih državah po svetu so bile tudi v Sloveniji 2. decembra 1999 organizirane demonstracije v podporo protestnikom v Seattlu,⁶² kar lahko označimo tudi za simbolno priključitev Slovenije h Gibanju za globalno pravičnost. K razmahu Gibanja na področju Slovenije je pripomogla tudi udeležba slovenskih političnih aktivistov in zainteresiranih posameznikov na demonstracijah proti delovanju *Mednarodnega* denarnega sklada in *Svetovne banke* v Pragi septembra 2000. Izkušnje pridobljene na množičnih demonstracijah so pomagale pri organizaciji prve mednarodne množične demonstracije v Sloveniji, ki je sledila 21. februarja 2001.

7.1.1. Manifestacija za solidarnost s prebežniki

V drugi polovici leta 2000 se je v Sloveniji v ospredje prebil problem nelegalnih migracij, ki tudi v globalnem pomenu predstavljajo enega bolj perečih

⁶² 2. decembra 1999 se je v Ljubljani pri Prešernovem spomeniku zbralo okoli sto ljudi, ki so izrazili protest proti tiraniji Svetovne trgovinske organizacije in globalizaciji neoliberalnega kapitalizma (Laskey 2001: 83).

problemov družbe, ki sicer spodbuja globalizacijo kapitala, globalizacijo ljudi pa močno nadzoruje oziroma zavrača. Slovenska migracijska politika se je znašla pod pritiski pričakovanj Evropske unije po zagotavljanju »sanitarnega kordona« trdnjave Evrope in v medijih so se pojavili podatki o močno povečanem številu nelegalnih prehodov državne meje in uspešnem lovu na prebežnike. UZI je dogajanje označil kot nevaren simptom logike sovraštva in izključevanja ter začel vzpodbujati javno debato o kršenju človekovih pravic, ki naj bi ga izvajala migracijska politika vlade RS. Protestna pisma in vse bolj žgoča javna razprava so pripeljali do organizacije »Manifestacije za solidarnost s prebežniki«. V procesu organizacije je sodelovala široka paleta posameznic in posameznikov.⁶³ Po načelu nehierarhičnosti ter horizontalne in decentralizirane komunikacije so s pomočjo interneta in množičnih organizacijskih sestankov uspešno pripravili demonstracijo, ki se je udeležilo preko 1500 ljudi (Marolt, Kirn in Pavlišič 2002: V - IX).

Dva tedna kasneje je na italijansko-slovenski Schengenski meji potekala manjša demonstracija, ki je prav tako želela opozoriti na pomanjkljivosti obstoječe oblike globalizacije. Demonstracija je bila manjša, simultana izvedba na obeh straneh meje pa je pripomogla k večji simbolni sporočilnosti (Ibid.). Obe demonstraciji sta bili deležni relativno velike podpore javnosti, kar je posledično vplivalo na manjšo izpostavljenost problematike migracij v javnosti, dejanskih sprememb migracijske politike vlade RS pa nista dosegli.

⁶³ V okviru organizacijskega procesa so sodelovali aktivisti AKC Metelkova Mesto, Društva za teorijo in kulturo hendikepa, univerzitetni profesorji, predstavniki anarho-punk gibanja, Časopisa z kritiko znanosti, novo antropologijo in domišljijo, gejevsko-lezbično-bi-transeksualno gibanje, Beli kombinezoni iz severo - vzhodne Italije, umetniki iz Slovenije in Belgije, anarhisti iz Hrvaške in drugi.

Slika 8: »Manifestacija za solidarnost s prebežniki« v Ljubljani, februar 2001

Vir: Marolt, Nina (2001).

7.1.2. Festival upora

Gibanje za globalno pravičnost v Sloveniji je ob pozitivnih reakcijah javnosti in množični udeležbi na demonstracijah ter uspešnem medsebojnem sodelovanju doživljalo nadaljnji razmah. Želja po spremembi je pri mnogih posameznikih povzročila politično aktiviranje in vključitev v Gibanje, ki ga je predstavljalo predvsem delovanje UZI-ja. Po naravi zelo fleksibilna zasnova UZI-ja je doživela poskus formalizacije s pomočjo oblikovanja *Platforme Urada za intervencije*. Delovanje Gibanja se je odražalo skozi pisanje protestnih pisem in sodelovanje na javnih razpravah, približevale pa so se že naslednje množične demonstracije ob sestanku predsednika Ruske federacije Vladimirja Putina in predsednika ZDA Georga W. Busha na Brdu pri Kranju junija 2001.

»Festival upora«, ki je v Ljubljani pospremil sestanek predsednikov, se je proti zavzemanju proti »novemu svetovnemu redu« nanašal tudi na problematiko zakona o pravici samskih žensk do oploditve z biomedicinsko pomočjo, o

katerem naj bi se odločalo na referendumu. UZI je ponovno odigral ključno vlogo pri povezovanju obeh tematik in sklical demonstracije proti politiki svetovnih sil in proti dejstvu, da se v Sloveniji o človekovih pravicah glasuje na referendumu (Marolt, Kirn in Pavlišič 2002: V - IX). Policijske sile so bile deležne priprav na nemire s strani agentov iz ZDA,⁶⁴ vodni top so si sposodile od hrvaških policijskih sil in mobilizacija na strani organov oblasti je številčno močno preseгла nekaj čez 500 posameznic in posameznikov, ki so se zbrali na nenasilni demonstraciji.

7.1.3. Quatarza

Julija 2001 je množične demonstracije v Genovi ob vrhu G8 v Sloveniji pospremil primer »Molotovka«,⁶⁵ ki je s poskusi diskreditacije in kriminalizacije Gibanja oziroma njegovih posameznikov izpostavil neosnovano paranojo oblasti, nevajene odkritih kritičnih odzivov javnosti. Primeru »Molotovka«, ki je povzročil intenzivnejše sodelovanje v okviru Gibanja, je sledil poletni kamp »Brez meja« v Petišovcih, ki naj bi služil za oddih in priprave na nadaljnje delovanje Gibanja za globalno pravičnost v Sloveniji.⁶⁶ Ponoven množičen dogodek pa je sledil terorističnemu napadu na New York, ki se je zgodil 11. septembra 2001, in vse večjem posploševanju teroristične dejavnosti ter naraščajoči represivnosti državnih organov na mednarodnem nivoju, ki naj bi ju napad opravičeval. UZI se je odločil za organizacijo ulične zabave na enem

⁶⁴ Postopek je bil uporabljen tudi v drugih državah ob bližajočih mednarodnih protestih Gibanja za globalno pravičnost.

⁶⁵ Ob prvi uradni žrtvi Gibanja za globalno pravičnost Carlu Guilianiju je po dogodkih v Genovi skupina šestih aktivistk in aktivistov pred italijansko ambasado v Ljubljani položila cvetje v spomin na njega in v znak solidarnosti. Nekaj dni za tem sta bila dva medijsko izpostavljena slovenska aktivista obtožena meta molotovke na italijansko ambasado oziroma dejanja mednarodnega terorizma. Ob takojšnji in močni reakciji Gibanja je bila obtožba opuščena, dogodek pa je poniknil (Marolt, Kirn in Pavlišič 2002: V - IX).

⁶⁶ Kamp »Brez meja« v Petišovcih je s poudarjanjem problema globalnih migracij in človekovih pravic priključil mednarodnem projektu kampov »Brez meja«, ki si na različnih koncih Evrope prizadevajo za pravice prebežnikov in prost pretok ljudi preko meja. Kamp se je tradicionalno ponovil tudi poleti leta 2002 pri kraju Središče.

centralnih ljubljanskih križišč 9. novembra 2001. Dogodek so poimenovali »Quatarza«, kar je poleg simboličnosti datuma opozarjalo tudi na sestanek *Svetovne trgovinske organizacije*, ki se je istočasno odvijal v Katarju in kateremu je dogodek nasprotoval.

»Quatarza« v okviru slovenskega Gibanja za globalno pravičnost predstavlja enega glavnih prelomov, ki je namesto pričakovane nadaljnje širitve in optimizma prinesel obdobje nedelovanja in osebnih konfliktov. Vzporedno z organizacijo ulične zabave so se pričele uresničevati želje po oblikovanju nove koordinativne mreže, ki bi nadomestil v javnosti preveč izpostavljen UZI.⁶⁷ Z oblikovanjem Socialnega foruma,⁶⁸ ki naj bi skrbel za koordinacijo organizacije »Quatarze«, je prišlo tudi do poskusov deradikalizacije Gibanja s priključevanjem predstavnikov političnih strank in poskusi dogovorov s policijo o morebitni lokaciji in dogajanju v okviru ulične zabave. S tem lahko tudi v Sloveniji opazimo delitev na tendence *tradicionalizma* in *novega radikalizma*, ki pa je glede na majhnost države in majhno število aktivistov v praksi težko izvedljiva. Delitev je dodatno poglobilo oblikovanje Črnega bloka,⁶⁹ ki se je v okviru slovenskega Gibanja za globalno pravičnost prvič pojavil na »Quatarzi«. Kristalizacija razlik, ki se ji tako na mednarodnem kot tudi na lokalnem nivoju aktivisti niso mogli izogniti, je privedla do zaostritve osebnih konfliktov. »Quatarza« je bila navzven uspešna ulična zabava, ki pa je znotraj Gibanja povzročila razkol oziroma spremembo delovanja Gibanja. Enotnost v organiziranju množičnih demonstracij so nadomestile razpršene direktne akcije posameznih manjših skupin.

⁶⁷ UZI je s časom izgubil svoje osnovno poslanstvo, saj je pod pritiski medijev v javnosti postajal vse bolj personificiran in neučinkovit kot nehierarhično koordinativno telo.

⁶⁸ Poimenovanje koordinativne mreže nakazuje na idejo *Svetovnega socialnega foruma*, kar je morda pripomoglo tudi k poskusu deradikalizacije Gibanja.

⁶⁹ Slovensko anarho-punk gibanje je z oblikovanjem Črnega bloka utrdilo svoj položaj v okviru slovenskega Gibanja za globalno pravičnost in izpostavilo svojo drugačnost tudi na množičnih demonstracijah. Pri tem ne gre toliko za poudarjanje taktike črnega bloka kot za oblikovanje pomembnega akterja, ki Gibanje s svojimi specifičnimi pogledi in pristopi dodatno bogati.

Slika 9: Slovenski Črni blok na »Quatarzi« v Ljubljani, november 2001

Vir: Marolt, Nina (2001).

7.1.4. Razpršeno delovanje Gibanja za globalno pravičnost v Sloveniji in NENATO!

»Quatarzi« je sledilo zatišje na področju sodelovanja med različnimi skupinami in posamezniki v okviru Gibanja, nadaljevalo pa se je uspešno delovanje na posameznih področjih, ki so jih deli Gibanja pokrivali. Anarho-punk gibanje je utrjevalo svoj položaj in se uspešno razvijalo, del Gibanja za globalno pravičnost pa je nadaljeval z delovanjem na področju pravic beguncev iz Bosne in Hercegovine. V mesecih, ki so sledili »Quatarzi«, so aktivisti pričeli vse več pozornosti posvečati naraščajoči aktualnosti vprašanja vključitve Slovenije v zvezo NATO in pomenu obstoja zveze. Del Gibanja se je posvetil direktnim akcijam, ki so poskušale spodbujati javno debato na omenjeno temo. V pisnih sporočilih za javnost, ki so bila preko elektronske pošte poslana medijem, javnim osebnostim in zainteresirani javnosti, pa so pojasnjevali stališča Gibanja (Marolt, Kirn in Pavlišič 2002: V - IX). Med najbolj uspešne direktne akcije proti NATU lahko uvrščamo:

- 14. marec 2002: obešanje transparentov in grafitov na Fakulteti za družbene vede ob obisku glavnega urednika revije »Nato Review« Christopherja Bennetta na fakulteti,⁷⁰
- 26. april 2002: demonstracije petdeseterice v preddverju Cankarjevega doma ob nastopu zunanjega ministra Dimitrija Rupla v vlogi slavnostnega govornika na proslavi ob Dnevu upora proti okupatorju,
- 24. junij 2002: izobešanje 140 transparentov z nadvozov celotnega slovenskega avtocestnega križa in nekaterih pomembnejših prometnic v eni noči v okviru akcije »Kilometer proč od NATA, dva milijona prebivalcev za svobodo«,⁷¹
- 30. junij 2002: izobešanje velikega transparenta s stolpa Ljubljanskega gradu,⁷²
- 7. – 10. november 2002: »Dnevi manifestacij in demonstracij proti NATU« v Ljubljani, ko se je poleg umetniških performansov in koncertov zgodila tudi demonstracija za mir, na kateri je bilo več kot 1000 ljudi,
- 10 000 protinatovskih plakatov po Sloveniji ...

Anarho-punk gibanje je v tem času doživljalo svoj razcvet z intenzivnim mednarodnim povezovanjem in delovanjem na različnih področjih.⁷³ Za center svojega delovanja so uporabljali skvot »Avtonomna cona Molotov«,⁷⁴ iz katerega pa so jih julija 2002 Slovenske železnice kot uradni lastnik zapuščene zgradbe odločile izseliti. Dogajanje je povzročilo spodbujeno sodelovanje predvsem na strani radikalnejšega dela slovenskega Gibanja za globalno pravičnost, ki je s tem ponovno zasedlo pomembno mesto v slovenskem medijskem prostoru. Zasedniki so se podali v dialog z Mestno občino Ljubljana

⁷⁰ <http://www.geocities.com/recinenato/recinenatonafdv.html> (15. 4. 2003).

⁷¹ <http://www.geocities.com/recinenato/kilometer.html> (15. 4. 2003).

⁷² <http://www.geocities.com/recinenato/nenatonagradu.html> (15. 4. 2003).

⁷³ Poleg organizacije rednih punk koncertov so pričeli z delovanjem skupine »*Hrana, ne bombe!*«, po zgledu dolgoletne tradicije v tujini so leta 2002 organizirali demonstracije ob prvem maju v Ljubljani, pričeli so z delovanjem slovenske skupine *Antifašistične akcije* ter *Animal Liberation Front* ter organizirali solidarnostne akcije v podporo aretiranim aktivistom na demonstracijah proti vrhu EU v Barceloni marca 2002, med katerimi je bila tudi predstavnica slovenskega anarho-punk gibanja.

⁷⁴ Poimenovanje ironizira prej omenjeni primer »Molotovka«.

in s pomočjo uspešnega sodelovanja z mediji vsaj začasno ostali v »AC Molotovu«.

Slika 10: Spuščanje transparenta (*banner-dropping*) v okviru »Dni demonstracij in manifestacij proti NATU« v Ljubljani, november 2002

Vir: Marolt, Nina (2002).

Po poletju 2002 se je delovanje v obliki manjših direktnih akcij proti vstopu Slovenije v NATO nadaljevalo ter že z razpisom zavezujočega referendumu, ki je omogočal odločanje ljudstva o vprašanju, dosegel eno od svojih pomembnih zmag. V obdobju pred referendumom, ki je bil razpisan za 23. marec 2003 pa se je po celem svetu razmahnilo tudi protivojno razpoloženje oziroma mirovniško gibanje, ki je poskušalo preprečiti in naknadno vsaj skrajšati agresijo ZDA na Irak. Tudi Gibanje za globalno pravičnost je tako začasno preusmerilo svojo pozornost s posledic obstoječega tipa globalizacije na zagotavljanje miru kot enega najosnovnejših pogojev za življenje. V Sloveniji so bile ob tem organizirane najbolj množične demonstracije v razdobju od osamosvojitve naprej, a zaradi vesplošne mobilizacije širših ljudskih množic, ki je potekala

tudi preko množičnih medijev, »modernosti« prisostvovanja na protivnojnimi demonstracijam in cilja, ki se ne nanaša neposredno na posledice globalizacije, pravzaprav težko govorimo specifično o delovanju Gibanja za globalno pravičnost. Menim, da je v tem primeru prišlo do mobilizacije na širši ravni z namenom zadovoljevanja bazičnih potreb ljudi, za kar Gibanje tako v Sloveniji kot tudi drugod ni neposredno odgovorno.

7.2. POSEBNOSTI GIBANJA ZA GLOBALNO PRAVIČNOST V SLOVENIJI

Posebnosti Gibanja za globalno pravičnost v Sloveniji izhajajo iz majhnosti države, ki pogojuje tako strukturo kot načine delovanja Gibanja. Kljub začetnim tendencam k poenotenemu delovanju Gibanja v Sloveniji, ki bi glede na majhno število aktivistov omogočala tudi večjo učinkovitost, je že v času »Quatarze« znotraj Gibanja prišlo do razdora, ki se je nakazoval že prej. Ob tem se je intenzivirala razlika med tendencami *novega radikalizma* in *tradicionalizma*, ki jih zaznavamo tudi na mednarodnem področju. Na osnovi slabih izkušenj iz preteklosti, se je tako v zadnjem času na področju Slovenije uveljavilo razpršeno delovanje v obliki direktnih akcij, ki povezovanja na širši ravni niti ne zahteva. Ob sprejetju teze o delitvi Gibanja na bolj radikalno oziroma tradicionalno usmeritev pa lahko zaključimo, da obstoječe stanje Gibanja predstavlja predvsem njegov radikalnejši del, medtem ko vsaj v zadnjem času ni zaznati tendenc po uveljavljanju tradicionalnejših pristopov oziroma idej.

Gibanje za globalno pravičnost je na področju Slovenije vzpostavilo tudi specifičen odnos z mediji. V želji po sledenju mednarodnim trendom so slovenski množični mediji poročanje o za Slovenijo precej nenavadnem uporniškem vedenju Gibanja za globalno pravičnost z veseljem sprejeli. Medtem ko je v tujini zbujanje pozornosti medijev ponekod ena od glavnih nalog Gibanja, ki si prizadeva predstavljati svoje ideje širši javnosti, je bilo v Sloveniji medijske pozornosti včasih celo preveč. Iskanje »vodij« Gibanja je pogosto izkrivilo dejansko sliko o Gibanju, aktiviste, ki so se odločili za predstavljanje Gibanja v medijih pa je nenadni položaj medijske zvezde izdatno oviral pri

njihovem siceršnjem delovanju. Čeprav so slovenski množični mediji s poenostavljanjem in kopiranjem idej tujih medijev pogosto podali napačno sliko o Gibanju v Sloveniji, je osebni odnos nekaterih novinarjev z aktivisti omogočil kvalitetnejše poročanje, kot ga je bila deležna širša javnost drugod.

Pozornost zbuja tudi slovenski Črni blok, ki je v nasprotju z idejo črnega bloka izredno miroljuben in ponavadi celo zabavljashi. Slovenski Črni blok se verjetno tudi na osnovi majhnosti aktivistične scene in medsebojnega poznavanja ne odloča za uporabo sicer za taktiko črnega bloka značilnega uničevanja simbolov neoliberalnega kapitalizma. S svojim delovanjem želi spodbujati idejo popolne nenasilnosti Gibanja ter s pomočjo pouličnega performansa sooblikovati pozitivno atmosfero na množičnih demonstracijah. Razlike, ki v tujini utemeljujejo delitev na tendence radikalnejšega in tradicionalnejšega tipa, so v Sloveniji torej precej minorne narave. Kljub temu so med posamezniki povzročile osebne konflikte, ki so posredno onemogočili širše sodelovanje v Gibanju.

Eden glavnih problemov slovenskega Gibanja za globalno pravičnost ostaja pomanjkanje dolgoročne vizije. K temu je pripomoglo tudi zanemarjanje ideje evalvacijskih sestankov, ki bi lahko spodbudili razvoj in učinkovitost gibanja, nerešeni pa ostajajo tudi osebni konflikti, ki so onemogočili enotnost Gibanja. S preusmerjanjem dejavnosti na manjše skupine, ki slonijo na osebnih poznanstvih, je Gibanje postalo manj inkluzivno v obdobju, ko se je v širši javnosti pojavljala največja želja po sodelovanju. Problem pa predstavlja tudi oblikovanje projektov s »pozitivnimi« vsebinami, ki bi dodajali vrednost kulturi upora in jo pomagali reproducirati.

8. ZAKLJUČEK

Gibanje za globalno pravičnost predstavlja globalen pojav, ki ga množičnim medijem in vladajoči eliti, kljub neprestanim poskusom diskreditacije, ni uspelo zatreti. Naraščajoče nezadovoljstvo, ki spremlja nečloveške zahteve neoliberalne globalizacije, je privedlo do izrazitega porasta števila in množičnosti demonstracij po vsem svetu, uspešno izvedenih mednarodnih kampanj in vse bolj številnih zagovornikov Gibanja med intelektualci in različnimi strokovnjaki. Gibanje predstavlja raznoliko, fleksibilno strukturo, ki z neprestano širitvijo in prilagajanjem zbuja skrb vladajoči eliti. Uveljavlja nove pristope organiziranja in delovanja, ki se jih težko kontrolira z rigidnostjo represije. Gibanje omogoča drugačne okvire razmišljanja, ki temeljijo na potrebah človeka, kar je preveč vabljivo, da ne bi bilo obstoječim oblastnim strukturam potencialno nevarno.

V diplomski nalogi sem utemeljila politični novum, ki ga predstavlja Gibanje za globalno pravičnost ter ovrgla idejo o enotnem pojmovanju Gibanja, ki jo poskušajo uveljaviti množični mediji. S tem so se potrdile tudi ostale teze, ki sem jih postavila na začetku naloge.

S pomočjo opisov različnih protestnih oblik sem ponazorila raznolikost sodelujočih akterjev, ki jo Gibanje spodbuja v želji po doseganju čim širše javnosti. Gibanje sicer sledi skupnemu cilju bolj humane oblike globalizacije, ki pa služi predvsem kot okvirna smernica. Raznoliki akterji v okviru Gibanja se na osnovi različnih ideoloških izhodišč in izkušenj odločajo za različne pristope v boju za skupni cilj. Kljub tendencama *tradicionalizma* in *novega radikalizma*, ki se oblikujeta znotraj Gibanja, še vedno prevladuje občutek enotnosti, ki omogoča uspešnejše delovanje proti zahtevnemu nasprotniku. Za ohranjanje uspešnosti Gibanja za globalno pravičnost je tako ena od glavnih nalog sodelujočih medsebojna toleranca in spoštovanje, kar se je zaenkrat izkazalo za neizvedljivo v primeru Gibanja v Sloveniji.

Gibanje za globalno pravičnost, ki je v Sloveniji na začetku svojega delovanja dosegalo izjemne rezultate, je izgubilo momentum prav na osnovi medsebojnih

nasprotij. Zaradi majhnosti države trenutno delovanje Gibanja na osnovi direktne akcije v manjših skupinah sicer predstavlja sprejemljivo alternativo, ki pa kljub vsemu ponazarja nazadovanje v razvoju Gibanja. Kljub temu da je primer Slovenije zaradi njene majhnosti precej specifičen, lahko tudi na ta način ponazorimo različne možne oblike delovanja Gibanja in na njeni osnovi oblikujemo določene (predvsem manj uspešne) projekcije za razvoj globalnega Gibanja v prihodnosti. Kljub trenutnemu stanju Gibanja v Sloveniji se lahko še vedno zanašamo na globalno Gibanje, ki predstavlja novo, bolj učinkovito alternativo za prenos lokalnih problematik na višji in širši nivo in s tem omogoča uspešnejše delovanje v prizadevanju za pravičnejšo in bolj humano globalizacijo.

Končne opombe

ⁱ Izraz globalizacija je pomensko zelo širok in zato je tudi navajanje natančnejših definicij odvisno od namena pisanja. Opisno lahko pojav globalizacije opredelimo kot »koncept prepletajočih se procesov, ki med drugim zajemajo povečano mednarodno gibanje kapitala, proizvodov in ljudi; zблиževanje s pomočjo komunikacijskih tehnologij; bolj kompleksno mednarodno delitev dela, ki je rezultat razpršene proizvodnje proizvodov in storitev; hitrejšo izmenjavo idej, podob in vzorcev ter objektov potrošnje; rastočo zavest o rizikih in nevarnostih, ki grozijo celemu svetu; porast v številu in pomembnosti transnacionalnih institucij in globalno povezanih političnih gibanj«.

(<http://lbs.hh.schule.de/global/allgemein/tetzlaff-121.html>, 15. 5. 2001)

ⁱⁱ Neoliberalizem predstavlja tako načela, po katerih deluje gospodarstvo, kot tudi vrsto filozofije, ki izpostavlja pomen trga in tržnih sil ter svet dojema s pomočjo tržnih metafor. Neoliberalne države predstavljajo podjetja, ki si v prizadevanjih za tuje investicije medsebojno konkurirajo na globalnem trgu. Z nižanjem plač in manjšimi vlaganji v socialno varstvo negativno vplivajo na življenjski standard državljanov. Tudi posameznik je v neoliberalizmu podrejen interesom trga,

saj naj bi imel vlogo podjetnika, ki sicer upravlja s svojim življenjem, a hkrati ne sme pozabiti na svojo podjetniško naravo, ki ga sili v aktivno tekmovanje na trgu v želji po čim večji konkurenčnosti.

(<http://web.inter.nl.net/users/Paul.Treanor/neoliberalism.html>, 31. 3. 2003)

ⁱⁱⁱ *Globalize Resistance (Globalizirajmo odpor)* je britanski odgovor na francoski ATTAC, ki predstavlja še eno mrežno organizirano strukturo, katere vpliv narašča. *Globalize Resistance* izhaja iz trockistično usmerjene SWP (*Socialist Workers Party - Socialistična delavska stranka*) in predstavlja poskus tradicije avtoritarne leve, da bi se pod novim imenom uveljavila kot eden od nosilnih stebrov *Gibanja za globalno pravičnost* v Evropi. V odboru, ki usmerja delovanje mreže, so člani SWP in nekaterih nevladnih organizacij, katerih politično prepričanje je primerno oziroma kompatibilno s političnim prepričanjem, ki prevladuje v stranki. Med intelektualci, ki naj bi navzven predstavljali uspešnost in sprejemljivost *Globalize Resistance* za širše kroge aktivistov, so predvsem vodilni progresivni liberali med katerimi najdemo Monbiota, Susan George, Naomi Klein in Waldena Bello. Kritiki *Globalize Resistance* izpostavljajo predvsem njihovo nedemokratsko strukturo, centralizem in način na katerega poskušajo aktualizirati staro vsebino.

(<http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/new/en/globalleft.htm>, 23. 3. 2003)

^{iv} *Ruckus Society* je bila ustanovljena leta 1995. Skupina si prizadeva za izobraževanje aktivistov na področju nenasilne civilne nepokorščine in direktne akcije s poudarkom na njihovi učinkovitosti in varnosti. S tem igra pomembno vlogo tudi v okviru *Gibanja za globalno pravičnost*. Skupina posveča največ pozornosti rušenju medijske blokade, ki je v masovnih medijih, v primeru neprimernih oziroma dejansko perečih problematik, vse bolj prisotna. S svojim delovanjem želi spodbujati akcije, katerih sporočilnost je enostavno razpoznavna in medijem prijazna. Verjamejo, da je prisotnost aktivistov in njihovih idej v medijih eden od glavnih in potencialno najučinkovitejših načinov vplivanja na obstoječo situacijo in javno mnenje (Tracy 2002: 82).

^v *Zaporniška solidarnost (jail solidarity)* predstavlja pristop, ki se ga uporablja na množičnih demonstracijah ob predhodnem pričakovanju večjega števila aretiranih ali v primeru akcij civilne nepokorščine, ko nam aretacija predstavlja cilj akcije oziroma z aretacijo želimo potrditi svojo idejo. Za izvedbo je potrebna dobra predhodna obveščenenost čim večjega števila potencialnih aretirancev, saj nam uspešnost zagotavlja le velika večina aretiranih, ki kljub različnim naporom oblasti ne želi izdati svojih osebnih podatkov dokler se vsem aretiranim ne zniža kazen (če ne gre za resnejše prekrške) oziroma se jih izpusti iz zaporov. Pristop je za oblasti neugoden, saj povzroči pomanjkanje prostora v zaporih, posledično pa preobremenjenost pravosodnega sistema. *Zaporniška solidarnost* je bila v Seattlu na podlagi množičnih priprav na delavnicah nenasilne direktne akcije izvedena zelo uspešno, posledice pa so lahko tudi izredno neugodne ob razpadu medsebojnega sporazuma, ko aretirani, ki zavračajo dajanje osebnih podatkov, dobijo neprimerno višjo kazen, kar se je zgodilo tudi na Republikanski konvenciji v Philadelphiji avgusta leta 2000.

9. LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

1. Anonymous (2001): Being Busy. V *On Fire: The Battle of Genoa and the Anti-capitalist Movement*, 41 – 54. London: One-Off Press.
2. Ayres, Jeffrey (2002): Transnational Political Processes and Contention Against the Global Economy. V Smith, Jackie, Hank Johnston (ur.): *Globalization and Resistance: Transnational Dimensions of Social Movements*, 191 – 205. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
3. Brzezinski, Zbigniew (1995): Izven nadzora: globalno vrenje na pragu 21. stoletja. Ljubljana: Arah consulting.
4. d'Elf, Tom (2001): »Zgodilo se je čisto blizu vas«. *Svojtok*, letnik 1, št. 1, str.4.
5. Federici, Silvia in George Caffentzis (2001): Genova and the Antiglobalization Movement. V Yuen, Eddie, George Katsiaficas in Daniel Burton Rose (ur.): *The Battle of Seattle: The New Challenge to Capitalist Globalization*, 289 - 299. New York: Soft Skull Press.
6. Jordan, Tim (2002): *Activism!: Direct action, Hacktivism and the Future of Society*. London: Reaktion Books.
7. Kamura, Venus (2001): Love Changes Everything. V *On Fire: The Battle of Genoa and the Anti-capitalist Movement*, 55 -61. London: One-Off Press.
8. Katsiaficas, George (2001): Germany's Autonomes. V Yuen, Eddie, George Katsiaficas in Daniel Burton Rose (ur.): *The Battle of Seattle: The New Challenge to Capitalist Globalization*, 69 - 72. New York: Soft Skull Press.
9. Klein, Naomi (2000): *No Logo*. London: Flamingo.
10. Kovačič, Gorazd (2002): » 'Antiglobalisti': kaj niso in kako so?«. *Časopis za kritiko znanosti in novo antropologijo*, letnik XXX, št. 209-210, str: 115 -139.
11. Laskey, Mark (2001): The Globalization of Resistance: N30 International day of Action. V Yuen, Eddie, George Katsiaficas in Daniel Burton Rose (ur.):

The Battle of Seattle: The New Challenge to Capitalist Globalization, 83 - 91.
New York: Soft Skull Press.

12. Kagarlitsky, Boris (2001): Prague 2000: The People's Battle. V Yuen, Eddie, George Katsiaficas in Daniel Burton Rose (ur.): The Battle of Seattle: The New Challenge to Capitalist Globalization, 253 – 267 . New York: Soft Skull Press.
13. Marolt, Nina, Gal Kim in Andrej Pavličič (2002): »Slowenien: Bewegung fur Globale Gerechtigkeit«. Ost – West Gegeninformationen, letnik 14, št. 4, str: V – IX.
14. Offe, Claus (1987): *Nova družbena gibanja: izziv mejam institucionalne politike*. Ljubljana: Delavska enotnost.
15. Rajah, Colin (2001): Where Was the Color at A16? V Yuen, Eddie, George Katsiaficas in Daniel Burton Rose (ur.): *The Battle of Seattle: The New Challenge to Capitalist Globalization*, 237 - 240. New York: Soft Skull Press.
16. Rusjan, Marko (2001): »Zgodovina protiglobalizacijskega boja v desetih minutah«. *Svojtok*, letnik 1, št. 1, str. 5.
17. Smith, Jackie (2002): Globalizing Resistance: The Battle of Seattle and the Future of Social movements. V Smith, Jackie, Hank Johnston (ur.): *Globalization and Resistance: Transnational Dimensions of Social Movements*, 207 – 227. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
18. Tracy, James (ur.) (2002): *The Civil Disobedience Handbook: A Brief History of Practical Advice for the Politically Disenchanted*. San Francisco: Manic. D Press.

INTERNETNI VIRI

1. »About Attac«. <http://attac.org.uk/attac/html/about.vm> (30. 3. 2003).
2. »About Indymedia«. <http://www.indymedia.org/about.php3> (25. 3. 2003).

-
3. » »Anti-capitalism« as Ideology...and as Movement?«. http://www.geocities.com/novar_buttheclawar/aufheben_articles.html (31. 3. 2003).
 4. »Anti-globalization – A Spreading Phenomenon«. <http://www.iol.ie/~mazzoldi/toolsforchange/archive/list/0900.txt> (27. 2. 2001).
 5. »Brief History of PGA«. <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/en/PGAInfos/history.htm> (30. 3. 2003).
 6. »Building a Social Movements World Network: A Proposal for Discussion«. <http://www.puk.de/puk/article.php?sid=239&made=thread&order=0> (23. 3. 2003).
 7. »Direct action«. <http://www.wikipedia.org/wiki/Direct-action> (31. 3. 2003).
 8. Glaring, Paul: »A Look at the Legacy«. http://www.illegalvoices.org/ruckus/org/Inr_glarin.html (1. 4. 2003).
 9. Grubačić, Andrej: »A Global Left: Survey of European Left Movements«. <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/new/en/globalleft.htm> (23. 3. 2003).
 10. Grubačić, Andrej: »Life after Social Forums: New Radicalism and the Question of Attitude Towards Social Forums«. <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/free/wsf/life-after-sf.htm> (23. 3. 2003).
 11. »Hallmarks«. <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/en/index.html> (30. 3. 2003).
 12. »Hallmarks of People's Global Action«. <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/free/pga/hallm.htm>, (30. 3. 2003).
 13. »Indymedia FAQ«. <http://docs.indymedia.org/view/Global/FrequentlyAskedQuestionEn> (25. 3. 2003).
 14. Klein Naomi: »What Happened to the New Left?«. <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/free/wsf/naomiklein.htm> (30. 3. 2003).
 15. Tetzlaff, Rainer: »World Cultures under the Pressure of Globalization: Experiences and Responses From the Different Continents«. <http://lbs.hh.schule.de/global/allgemein/tetzlaff-121.html> (15. 5. 2001).

-
16. »The Evolution of »Reclaim the Streets««. <http://www.protglob.hss.uts.edu.au/archive/issue/lib14rts.htm> (25. 3. 2003).
 17. Treanor, Paul: »Neoliberalism: Origins, Theory, Definition«. <http://web.inter.nl.net/users/Paul.Treanor/neoliberalism.html> (31. 3. 2003).
 18. »What is Globalization?«. <http://www.arts.ubc.ca/fdatations/schaller/fsep15.htm> (15. 5. 2001).
 19. »Who are the White Overalls and why are they Slandered by People who Call Themselves »Anarchists«?«. <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/free/genova/busload.htm> (31. 3. 2003).
 20. Young, Daniel Dylan: »Origin of the Black Bloc«. <http://noleaders.net/anok/nexs/blackbloc> (25. 3. 2003).